

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA U RIBARSTVU
LOKALNE AKCIJSKE GRUPE U RIBARSTVU „VELA VRATA“
ZA RAZDOBLJE 2021.-2027.**

Verzija I.a. – 01/24¹

Sadržaj ove Lokalne razvojne strategije u ribarstvu isključiva je odgovornost Lokalne akcijske grupe u ribarstvu Vela vrata

**Sufinancira
Europska unija**

**Program
ZA RIBARSTVO
I AKVAKULTURU**

¹ Verzija I.a -01/24 – provedeno je usklađenje sukladno Rješenju o odobrenju LRSR od 27.11.2023.

Sadržaj

1.	OSOBNNA ISKAZNICA lagura VELA VRATA	1
2.	osnovne značajke područja lagura vela vrata.....	2
2.1.	Opće zemljopisne značajke područja.....	2
2.1.2.	Klimatske značajke	6
2.1.3.	Bioraznolikost i prirodna baština	6
2.1.4.	Zaštita prirode i NATURA 2000	7
2.1.5.	Kulturno-povijesna i tradicijska baština.....	7
2.1.6.	Društvena infrastruktura	9
2.1.7.	Komunalna infrastruktura.....	10
2.2.	Opće gospodarske značajke	13
2.2.1	Poslovna infrastruktura	13
2.3.	Demografska struktura i tržište rada.....	20
2.4.	Civilni sektor.....	21
3.	partnerstvo i uključenost lokalnih dionika.....	21
3.1.	opis partnerstva	21
3.2.	opis uključenosti lokalnih dionika	22
4.	analiza razvojnih potreba područja lagura vela vrata	23
4.1.	SWOT analiza.....	23
4.2.	prikaz potreba područja lagura vela vrata	26
5.	opis ciljeva, prioriteta i mjera	29
5.1.	usklađenost ciljeva i mjera s nadređenim strateškim dokumentima.....	31
5.2.	integracija horizontalnih načela kroz ciljeve i mjere u lrsr	33
5.3.	inovativni karakter lrsr	34
5.4.	opis ciljeva i prioriteta.....	35
5.5.	opis mjera za postizanje ciljeva lrsr	37
5.6.	opis postupaka odabira projekata na flag razini	47
5.6.1.	Opća pravila i dodatni kriteriji za odabir projekata	47
5.6.2.	Faze u postupku odabira projekata na razini LAGURA	48
5.6.3.	Mjere za izbjegavanje sukoba interesa	48
5.6.4.	Načini postupanja u slučaju prijave LAGURA na FLAG natječaj	48
6.	načini praćenja I VREDNOVANJA provedbe lrsr.....	48
6.1.	opis praćenja provedbe lrsr	49
6.2.	opis VREDNOVANJA provedbe lrsr	49
6.3.	POKAZATELJI REZULTATA za mjerenje učinka provedbe lrsr	51

7.	opis sposobnosti provedbe lrsrs	51
7.1.	ljudski kapaciteti za provedbu lrsr	51
7.2.	financijski kapaciteti za provedbu lrsr	53
7.3.	iskustvo u provedbi cld/leader pristupa u programskom razdoblju 2014.-2020.	55
8.	akcijski plan provebe lrsr.....	56
9.	financijski plan provedbe lrsr.....	57
	popis kratica	59
	literatura	60
	popis tablica	61
	popis PRILOGA.....	61
	POPIS SLIKA.....	61

Izrada ove Lokalne razvojne strategije u ribarstvu sufinancirana je sredstvima Europske unije iz Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu 2021.-2027. kroz Mjeru III.1. Pripremna potpora

1. OSOBNA ISKAZNICA LAGURA VELA VRATA

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu „Vela Vrata“ (u daljnjem tekstu: LAGUR) osnovna je krajem 2016. godine i djeluje na području 5 jedinica lokalne samouprave: gradova Cres, Mali Lošinj i Opatija, te općina Lovran i Mošćenička Draga.

MISIJA: izrada i provedba Lokalne razvojne strategije u ribarstvu (LRSR), te upravljanje sredstvima Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu putem Program za ribarstvo i akvakulturu za programsko razdoblje 2021.-2027. po decentraliziranom modelu, a s ciljem financiranja operacija lokalnih dionika sukladno detektiranim potrebama područja, primjenom CLLD/LEADER metodologije i *bottom up* pristupa.

VIZIJA: razviti održivo malo priobalno ribarstvo na LAGUR području, potaknuti diverzifikaciju proizvoda i usluga u i izvan gospodarskog sektora ribarstva te promicati maritimnu kulturu i baštinu, poticati zaštitu morskog okoliša i priobalja uz osiguravanje socijalne uključenosti, stvaranje novih radnih mjesta, primjenu inovacija i cjeloživotnu edukaciju.

Lokalna razvojna strategija u ribarstvu LAGURa Vela vrata (u daljnjem tekstu: LRSR) je dokument razvijen na lokalnoj razini područja koje pokriva LAGUR Vela vrata kojim se definiraju mjere čija je svrha ostvarivanje ciljeva i zadovoljavanje potreba na lokalnoj razini, u skladu s planovima višeg reda.

LRSR je rezultat konzultacijskog procesa u okviru partnerstva lokalnih dionika iz više sektora i različitih interesnih skupina radi stvaranja uvjeta za integraciju i poticanje Plave ekonomije, prilagodbe klimatskim promjena i poticanja na otvaranje novih radnih mjesta ali i zadržavanje postojećih, te postizanja socijalne i teritorijalne kohezije.

Dokument je pisan fontom Century Gothic radi pružanja uvjeta za optimalnije čitanje osoba s disleksijom².

Tablica 1. Osobna iskaznica

Naziv:	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Vela vrata
Skraćeni naziv:	LAGUR Vela vrata
Adresa sjedišta:	Pod urom 6, 51 557 Cres
Web stranica:	http://www.vela-vrata.hr
Kontakti:	Mob: +385 91 732 33 56; E-mail: flag.velavrata@gmail.com
Datum osnivanja/registracije:	21.11.2016. / registracija: 28.12.2016.
OIB:	86611098450
MB:	04655435
Registarski broj udruge:	08004327
RNO:	0383076
IBAN:	HR2624020061100812693
Broj JLS:	5
Uključene jedinice lokalne samouprave:	Gradovi: Mali Lošinj, Cres, Opatija Općine: Mošćenička Draga, Lovran
NUTS-2/3:	Jadranska Hrvatska, Primorsko-goranska županija
Površina LAGUR-a (ARKOD):	649,59 km ²

² British Dyslexia Association. Dyslexia style guide 2023.

Broj stanovnika (2021.):

25.687

Glavni izvor financiranja:

Program za ribarstvo i akvakulturu za programsko razdoblje 2021.-2027./EFPR (65%), RH(35%)

2. OSNOVNE ZNAČAJKE PODRUČJA LAGURA VELA VRATA

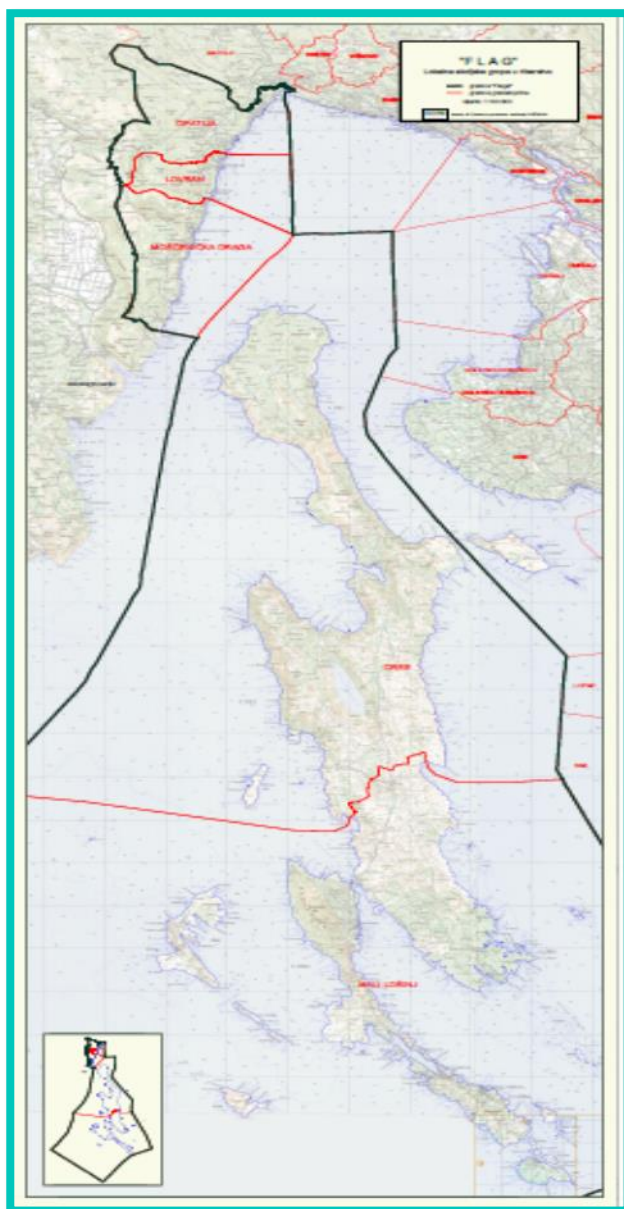
2.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE PODRUČJA

Područje LAGUR-a obuhvaća kontinentalni, obalni i otočni dio Primorsko-goranske županije i obuhvaća 5 jedinica lokalne samouprave i to: Grad Cres, Grad Mali Lošinj, Grad Opatiju, Općinu Lovran i Općinu Mošćenička Draga.

LAGUR uključuje 69 naselja koja se nalaze unutar dvije otočne (Cres i Mali Lošinj) i tri kopnene (Opatija, Lovran i Mošćenička Draga) jedinice lokalne samouprave (u daljnjem tekstu: JLS). Područje LAGUR-a nalazi se u dijelu Riječkog i dijelu Kvarnerskog akvatorija koje obuhvaća atraktivno obalno područje s poznatom liburnijskom rivijerom te Cresko-lošinjским arhipelagom, a morski prolaz Vela Vrata u kvarnerskom akvatoriju nalazi se na glavnom pomorskom putu prema najvećoj hrvatskoj luci Rijeka.

Na zapadu područje LAGUR-a graniči s Istarskom županijom, a na sjeveru s Općinom Matulji, i Gradom Rijekom. Na istoku, morskim akvatorijem graniči s Općinom Kostrena i s otokom Krkom, a na jugoistoku sa otokom Rabom i otokom Pagom odnosno Ličko-senjskom županijom. Na jugu je otvorena morska granica Jadranskog mora.

Područje LAGUR-a prostire se na površini od 649,59 km² što čini 18,4 % površine Primorsko-goranske županije. Ima ukupno 25.687 stanovnika s udjelom od 9,69 % županijskog stanovništva. Najgušće naseljeno područje u LAGUR-u je područje Grada Opatija u kojoj je gustoća naseljenosti prema popisu stanovništva iz 2021. godine iznosi 158,49 stanovnika/km², dok je najrjeđe naseljen Grad Cres sa gustoćom naseljenosti od 9,31 stanovnika/km². Područje Grada Cresa broji i najviše naselja, ukupno 26, dok najmanje naselja unutar LAGUR-a broji Općina Lovran, ukupno 5.

Slika 1. Područje LAGURA Vela vrata

U **Prilogu 1** prikazani su statistički podaci svih JLS, sukladno podacima popisa stanovništva iz 2021.g. Državnog zavoda za statistiku (u daljnjem tekstu: DZS).

Tablica 2. Površina, gustoća naseljenosti i broj naselja JLS na području LAGURa Vela vrata

JLS	Površina km ²	Gustoća naseljenosti	Broj naselja	Naselja
Mali Lošinj	224,99	33,50	14	Belej, Čunski, Ilovik, Male Srkane, Mali Lošinj, Nerezine, Osor, Punta Križa, Susak, Sveti Jakov, Unije, Ustrine, Vele Srkane, Veli Lošinj
Cres	291,78	9,31	26	Beli, Cres, Dragozetići, Filozići, Grmov, Ivanje, Loznati, Lubenice, Mali Podol, Martinšćica, Merag, Miholašnica, Orlec, Pernat, Porozina, Predošćica, Stanić, Stivan, Sveti Petar, Valun, Važminež, Vidovići, Vodice, Vrana, Zbičina, Zbišina
Opatija	67	158,49	10	Dobreć, Ičići, Ika, Mala Učka, Opatija, Opič, Pobri, Poljane, Vela Učka, Veprinac
Mošćenička Draga	45	28,62	14	Brseč, Golovik, Grabrova, Kalac, Kraj, Mala Učka, Martina, Mošćenice, Mošćenička Draga, Obrš, Sučići, Sveta Jelena, Sveti Anton, Zagore
Lovran	20,82	169,40	5	Liganj, Lovran, Lovranska Draga, Medveja, Tuliševica
Ukupno	649,59	39,54	69	

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.

2.1.1. Geomorfološke značajke

Prostor Kvarnera je dio potopljenog dinarskog krša i rasprostire se između istarske i vinodolsko-velebitske obale. Dubina mora, na zapadnom dijelu Kvarnera, iznosi prosječno 50-60 m, a istočnog 60-80 m. Prozirnost mora prosječno varira između 7 i 32 metara. Na području Kvarnera nailazi se na pravilnu raspodjelu sedimenata. Na obalno hridinasto dno nastavlja se kamenito, pjeskovito-muljevito dno te razni tipovi pjeskovito-ljuštunih ili detritičkih dna. Muljevita dna nalaze se na većim dubinama i u svim područjima gdje je strujanje mora smanjeno.

Obalno područje **Grada Opatije** obuhvaća pojas kopna u širini od 1.000 m od obalne crte a sačinjava ga obalna šetnica s kupališnim površinama i pojas mora u širini od 300 metara od obalne crte. Obala je relativno strma, nerazvedena i pilasto nazubljena. S padina Učke teku povremeni vodotoci koji su usjekli niz dolina, od kojih neke imaju kanjonski karakter. Na njihovim ušćima iz flišnog zaleđa akumuliran je pjeskovito-šljunkoviti materijal, pa su kod Medveje i Mošćeničke Drage nastala relativno prostrana žala, važan prirodni resurs u razvoju kupališnog turizma. Prema konačnoj ocjeni kakvoće za razdoblje 2014. - 2017. godine, kakvoća mora na postaji Črnikovica i na obližnjim plažama je ocijenjena kao "izvrsna".

Područje **Općine Lovran** karakterizira velika morska dubina i strmo morsko dno te podvodni izvori, a samim time i relativno niža temperatura mora na tom dijelu. Uski obalni pojas slabo je razveden što je odraz tektonskog djelovanja i mikro klimatskih uvjeta koji vladaju na ovom području. Potočni nanos najčešće se sastoji od mješavine pijeska, šljunka i valutica, a nalaze se i leće zaglinjenog šljunka. Debljina sedimenta ponegdje je veća od 10 m. Područje karakterizira odsutnost površinskih vodotokova. Najizrazitiji je Medveja - bujični vodotok koji protiče jugozapadnim rubom istoimene doline. Obalno more na području općine predstavlja vrlo atraktivno područje za kupanje, sport i rekreaciju. Kvaliteta morske vode je dobra. Obalno

područje proteže se duž istočne granice područja općine, od granice s Gradom Opatija na sjeveru (kod bolnice), do Uvale Cesara na granici s Općinom Mošćenička Draga na jugu. Područje karakterizira gusta izgrađenost i mreža postojeće prometne i komunalne infrastrukture županijskog i lokalnog značaja. U obalnom području sa centralnim naseljem općine Lovran - Lovranom koncentrirani su svi ugostiteljsko-turistički, kulturni i javni sadržaji. Uski obalni pojas slabo je razveden što je odraz tektonskog djelovanja i mikro klimatskih uvjeta koji vladaju na tom području. Izraženija je uvala Medveje sa šljunkovitom prirodnom plažom te šumom alepskog bora i hrasta crnike. Uz uvalu Medveja nešto izraženija i dublje uvučena u kopno je i uvala Cesara. Reljefna razgranjenost padina gorja uz visinske, klimatske i druge faktore pogodovala je i razvoju različitih šumskih zajednica. Neposredno u uskom obalnom pojasu s toplijom klimom zastupljena je autohtona zajednica hrasta crnike i crnog jasena koja se ovdje javlja u vidu pojedinačnih stabala. Strmo morsko dno i prilično velika dubina mora, kao i podvodni izvori imaju za posljedicu relativno nižu temperaturu mora, koja se kreće između 20,10C i 26,50C tijekom ljetne sezone.

Područje **Mošćeničke Drage** ima vrlo složene strukturno-tektonske odnose. Preko ovog područja proteže se gornja navlaka grebena Učke. Osnovni greben Učke, izgrađen od krednih naslaga, tvori navučenu antiklinalu, čija su krila nagnuta prema istoku i zapadu. Kredne i dijelom paleogenske naslage glavnog grebena Učke naliježu na fliš ispod njih. Slojevi navučenog dijela u cjelini su nagnuti prema sjeveroistoku. Ovo područje proteže se od uvale Cesara do uvale Stupova podno zaseoka Zagore. Morska obala visine do 60 m, nije toliko razvedena, ali je krase visoke obalne litice i manje uvale sa prirodnim šljunčanim žalima. Karakteristične su okomite stijene koje se uzdižu neposredno iz mora te dvije male osamljene morske hridi priljubljene uz obalne strmcce: Pipirić ispred Burle u uvali Brsečka riva i Vela sten ispod naselja Kraj. Same obalne litice ispod Brseča dosežu visinu od 130 metara, a sličnih slikovitih litica ima gotovo na cijelom obalnom potezu, osobito od uvale Uboka do uvale Stupova. More na području Općine Mošćenička Draga obuhvaća akvatorij Riječkog zaljeva pod nazivom Vela vrata. Obalni pojas sastoji se pretežito od spoja dolomita i vapnenaca koji su pod utjecaj kemijskog trošenja te u manjoj mjeri mehaničkog. Iz tih su razloga nastale kamenite (erozijske) obale, ali zastupljene su i akumulacijske obale (šljunkoviti i pjeskoviti žali). Ovakva vrsta akvatorija pripada oligotrofnim morima čija je glavna prednost samo-pročišćavanje. Strmo stjenovito dno je na nekim dijelovima prekinuto pjeskovitim sedimentom, a na dubini većoj od 40 m nastavlja se muljevito dno sa zajednicama karakterističnim za središnji dio Riječkog zaljeva. Zajednica fotofilnih algi bogate vrstama na položenim obalama ugrožene su ukupnom eutrofizacijom akvatorija, ali i lokalnim organskim zagađenjem. Uz opasnost izgradnje i zagađenja koje mogu ugroziti živi svijet svugdje, životne zajednice na dnu i njegove atraktivne vrste osjetljive su i na nekontrolirana ronjenja, ribolov i druge aktivnosti.

Ukupna površina cresko-lošinjskog otočja iznosi 516,1 km² i prostorno je najveća otočna skupina na području Republike Hrvatske.

Područje sjevernog i istočnog dijela Grada **Cresa** ovjenčano je strmim i surovim stijenama, a najveća visinska kota Gorice iznosi 648 m/nm. Obalna naselja obiluju malim uvalama, plažama i čistim morem te se na tom području nalaze otočići Zeča, Visoki i Zaglav. Od velikog su značaja prirodne jame: Jama Lipica (Dragozetići), Jama Kus (Vrana), Jama Čampari, te vrulje i podmorske spilje. Karbonatne stijene - vapnenci i dolomiti čine litološku podlogu zbog čega se formirao krški reljef. Na osnovnoj stijenskoj masi kvartarne tvorevine imaju značaj neočvrslog pokrivača i sastoje se od crvenica, padinskih tvorevina, aktivnog sipara, naplavina i morskog sedimenta te su zastupljena i smeđa tla na vapnencu i dolomitu, crnice na najvišim uzvišenjima i rendzine na dolomitnoj geološkoj podlozi dok se kamenjari protežu najvećim dijelom uz obalu. Ovo područje obiluje slatkovodnim lokvama, a prirodni vodni resurs je slatkovodno Vransko jezero. Šume zauzimaju 10.679,22 ha površine. Od šumskih vrsta prisutni su hrast medunac, grab,

brijest, kesten, crnika te crni jasen. Otok Cres smatra se jednim od najkrševitijih otoka. Kod mjesta Vodice presijeca ga 45 paralela. Dva otoka, Cres i Lošinj u prošlosti su bila kopno s tim da se s vremenom zbog otapanja ledenjaka, razina mora podigla za 90-ak metara.

Otoci Cres i Lošinj su u pradavna vremena bili jedan otok koji su kasnije razdvojeni umjetno prokopanim kanalom u mjestu Osor. Razvijanjem pomorstva, zbog skraćivanja plovidbenog puta, prokopan je kanal Kavuada. Otoci su ponovno spojeni pokretnim mostom kako bi se mogao odvijati i cestovni promet. Obalni pojas, pogotovo južnog dijela Cresa, vrlo je razveden, obiluju mnogim uvalama i skrivenim plažama.

Zbog samog položaja u sredini sjeverne hemisfere, dio otočja nalazi se u području suptropsko-mediteranske klime, a odlikuje ga blaga klima s puno sunca te toplim, sušnim ljetom i kišovitom jeseni odnosno zimom. Prosječna temperatura zraka ljeti iznosi 24° C, a mora 22°C. More koje oplakuje otoke, bogato je ribom. Temperature mora cresko-lošinjskog otočja su kroz jesen, zimu i prvog djela proljeća više od temperature zraka. Rashlađujući utjecaj mora je onda kada treba, u toplijem dijelu godine.

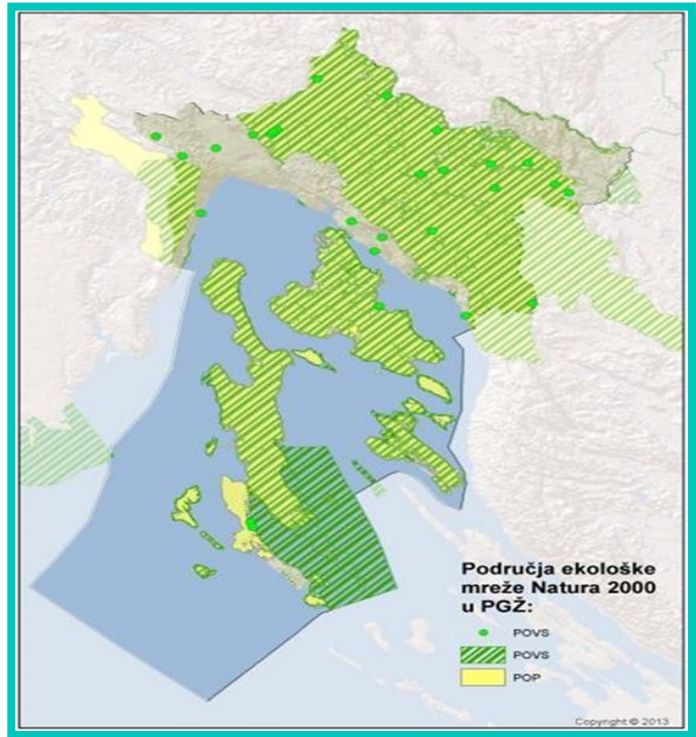
Područje Grada **Malog Lošinja** obilato je stijenama koje se strmoglavljuju u more čineći tako mnoštvo rupa, procjepa i špilja te su idealno obitavalište svih vrsta riba. Mješavina različitih vrsta dna, od pješćanih, ljušturastih te kamenitih idealno su stanište morske organizme. Reljef na ovom području je dinamičan: sjeverni dio otoka je viši vapnenački greben (Osorščica), srednji dio je niži i razvedeniji dok je južni viši te se spušta do uvale Mrtvaška. Dužina obale iznosi 112,2 km te ima indeks razvedenosti 3,7. Brojne uvale nastale su potapanjem krških oblika. Hidrografske osobine očituju se lošinjskim akvatorijem koji je od presudnog značaja, posebno za turizam, pa se tako ističe lošinjsko područje s dupinima. Posebnost lošinjskog akvatorija koju nastanjuju dupini, najjasnije svjedoči o čistoći mora. Lošinj je dug 31 km; širina mu koleba između 4,8 km i nekoliko desetaka metara. Lagano je savijen u obliku luka s konveksnom stranom prema pučini, odnosno prema zapadu. Sastoji se od dva veća dijela (na sjeveru i jugu), koje međusobno veže niži, uži i veoma razveden pojas. Na zapadnoj obali srednjeg dijela nalazi se velik, zaštićen i dubok zaljev M. Lošinja, gdje je otok sužen na Privlaku (koja spaja sjeverni i južni dio). Izduženost otoka i razvedenost njegova srednjeg dijela odražavaju se u 112,7 km dugoj obali s indeksom razvedenosti od 3,7. Vrlo mala širina Privlake između zaljeva Malog Lošinja i istočne obale pogodovala je probijanju prokopa, koji skraćuje zaobilazni put manjim brodicama. Sjeverni, brdoviti (588 m) dio slabo je razveden. Zapadna je obala strma, stjenovita, nepogodna za pristajanje i bez naselja; morske dubine Unijskog kanala naglo rastu. Istočna, osobito jugoistočna obala ovog dijela blaže se spušta; Lošinjski je kanal plići i Cres ga dosta zaštićuje od sjeveroistočnih vjetrova. Između otvorenih uvala Jurove na zapadu i Velikog Boka na istoku otok se sužuje na 1 km; dalje prema jugoistoku proteže se do Malog Lošinja srednji i niski dio otoka. Istočna je obala srednjeg dijela jednostavna, nerazvedena i mjestimično strma, jer je izložena jakim udarima bure. Pred obalom su 2 vapnenačka grebena Mali i Veli Osir (Orser), koji je od obale otoka odvojen pješćanim plićakom. Zapadna je obala veoma razvedena. Na sjevernom se dijelu izdvaja niski (110 m) poluotok Kurila; na njegovim obalama ima dosta draga, među kojima se ističu draga Liski na sjeverozapadu i Artaturi na jugoistoku.

Zaljev Malog Lošinja nije samo specifičnost otoka, nego se ubraja u najljepše oblike na našoj obali. Pruža se longitudinalno u duljini od 5,6 km; širok je do 1 km, a dubina na ulazu u zaljev iznosi 17,5 m (dubine su u zaljevu do 36 m). Zaljev je zatvorena, potopljena depresija, pristupačna i najvećim brodovima. S istočne strane zaljev zatvara Privlaka, koja se u Tovu ispinje do 125 m; s pučinske strane zaljev zatvaraju 2 poluotoka s otokom Koludarcem u sredini. U zaljev se može ući na dva ulaza, od kojih je južni prolaz, Most, dubok samo 1,5 m. Na pučinskoj su strani Koludarca dva manja otočića Murtar i Zabodaski, a dalje na pučini (10 km) otoci Susak i Srakane. Osim zaljeva Malog Lošinja, na zapadnoj su pučinskoj strani i manje uvale, među

kojima se ističe Čikat. Južni je dio otoka skromnijeg prostranstva i visine (243 m). Obale su razvedenije, pa na istočnoj i zapadnoj strani ima manjih i poprečnih uvala, relativno slabo zaštićenih od pučinskih utjecaja. Prema jugoistoku, u neposrednoj blizini Lošinja, nalaze se otočići: Vele i Male Orjule, Trasorka, Kozjak, Sv. Petar i Ilovik, koji se dalje nastavljaju u skupinu Zadarskih otoka.

2.1.2. Klimatske značajke

Na području LAGUR-a prevladava mješavina kontinentalne i mediteranske klime (otok Cres presjeca 45 paralela) koju karakteriziraju blage zime s utjecajem bure i kiše, te topla ljeta. Područje Liburnije specifično je po izraženoj godišnjoj promjeni površinske razine mora. Područje LAGUR-a karakterizira blaga i umjerena mediteranska klima s blagim zimama i toplim ljetima, stalnim strujanjem zraka, morskog aerosola. Prosječna temperatura u siječnju iznosi od 4,7°C do 7°C dok prosječna temperatura u srpnju od 22,1°C do 25°C. Na sjevernom dijelu otoka Cresa prevladava submediteranska klima, a u središnjem i južnom dijelu zastupljenija je mediteranska klima, odnosno umjereno toplog kišnog tipa s toplim i suhim ljetima i kišovitim jesenima. Zbog velikog toplinskog kapaciteta, more utječe na klimu tako što ublažava temperaturne razlike - snižava najviše i povisuje najniže temperature. Prosječna temperatura mora iznosi 24 stupnja celzijusa.

Slika 2. NATURA 2000 na području LAGURa Vela vrata

Godišnja insolacija je oko 2000 sati. Morski akvatorij ovog područja karakterizira najniža temperatura mora u veljači i ožujku 10,5° C, a maksimalna u kolovozu može iznositi do 26° C.

2.1.3. Bioraznolikost i prirodna baština

Iako je područje LAGUR-a visoko razvijeno, još uvijek nije ugrožena izvanredna bioraznolikost karakteristična za ovo područje.

Otoci Cres i Lošinj ubrajaju se florom i faunom u najbogatije otoke. Reliktne i endemične biljke čine veliki udio u ukupnoj flori Lošinja i Cresa. Lošinjski akvatorij predložen je za proglašenje rezervatom dobrih dupina. Na području LAGUR-a, točnije na području Grada Cresa nalaze se i 2 posebna ornitološka rezervata („Kruna“ i „Pod okladi“) koji su uvršteni u Popis značajnih ornitoloških područja u Europi.

Ornitološki rezervat „Kruna“ značajan po obitavanju bjeloglavih supova, orlova, sokolova, škanjaca, više vrsta čuka i sova dok je ornitološki rezervat „Pod okladi“ također značajan po gniježdenju supova na strmim liticama neposredno iznad mora. U kategoriji Park šuma zaštićeni su: Čikat (Grad Mali Lošinj); Pod Javori (Grad Mali Lošinj). Dodatno, ovo područje obuhvaća 8 prostorno većih područja i nekoliko desetaka točkastih lokaliteta - kraških jama i spilja te vrulja i podmorskih spilja.

2.1.4. Zaštita prirode i NATURA 2000

Zaštita okoliša na području LAGURa zauzima posebno mjesto. Područje karakterizira razvijen sezonalni turizam s velikim brojem posjetitelja, zbog čega je pritisak na okoliš velik.

Svim zaštićenim područjima na području LAGURa Vela vrata upravlja županijska Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode „Priroda“. NATURA 2000 prostire se na kopnenom i otočnom i morskom dijelu LAGURa.

Zaštićeni dijelovi prirode na kopnenom dijelu, odnosno Liburnije odnosi se na Park prirode Učka, jedan značajni krajobraz, jedan spomenik prirode i tri spomenika parkovne arhitekture u ukupnoj površini od 9.578,97 ha. Park prirode Učka obuhvaća površinu od 14.600 ha (od čega se 6.420 ha nalazi u Istarskoj županiji). Položajem Park obuhvaća dio masiva Učke i Ćićarije u Istri i prostire se na području Grada Opatije i Općina Lovran, Matulji i Mošćenička Draga u Primorsko-goranskoj županiji. U Parku prirode Učka nalazi se nekoliko stalno nastanjenih sela, čiji su stanovnici ostavili traga na prirodi svojega zavičaja te doprinijeli krajobraznoj ljepoti i bioraznolikosti područja. Visinski profil Parka prirode Učka obuhvaća nadmorsku visinu od 60 do 1401 m. Glavni vrhovi Učke su Vojak 1401 m, Suhi vrh 1.333 m i Sisol 835 m, a Ćićarije Planik 1272 m i Brložnik 1093 m. Flora Učke je vrlo značajna, sadrži endeme poput učkarskog zvončića (*Campanula tommasiniana*), justinovog zvončića (*Campanula justiniana*), istarskog zvončića (*Campanula istriaca*) i drugih rijetkih biljaka. Od rariteta faune treba posebno istaknuti surog orla (*Aquila chrysaetos*), velebitsku guštericu (*Iberolacerta horvathi*), crnog daždevnjaka (*Salamandra atra*), skakavca Saga pedo, endemičnog puža *Medora makarskensis albescens* i dr. Osnovne tipove vegetacije čine šume: bukove, crnogradove (*Seslerio-Ostryetum*), bjelogradove (*Quercus-Carpinetum orientalis*), te sadene crnogorične kulture – crni bor (*Pinus nigra*) i smreka (*Picea abies*). Neobično je raznolika i bogata vegetacija travnjaka, te endemična vegetacija stijena i točila.

Na području Grada Cresa nalazi se pet područja koja su obuhvaćena Ekološkom mrežom **NATURA 2000** to su: otok Cres - rt Grota - Merag, Cres - rt Pernat - uvala Tiha, Otok Zeča, otok Cres - rt Suha - rt Meli, te otok Cres - Lošinj - rezervat dupina. Od značajne važnosti je očuvati prirodne lokve u bezvodnom kršu, kako za razvoj stočarstva tako i za biološku raznolikost, jer predstavljaju pravu riznicu biljnih i životinjskih vrsta.

Zbog aktivnosti koje se provode poput Zelena čistka, Plava Čistka, S.O.S. za Jadran, Djeca održavaju čisto more FLAGa, Liburnijsko područje smatra se ekološki održivim.

Na području Gradova Cresa i Malog Lošinja problematika zaštite okoliša otoka zauzima posebno mjesto jer otoci, kao relativno izolirane cjeline predstavljaju zasebne eko-sustave.

Stanje okoliša ocjenjuje se zadovoljavajućim, kakvoća zraka je prve kategorije, more izvrsne kakvoće, međutim postupanje s otpadom, bez obzira na pozitivne pomake ne može se smatrati u cijelosti zadovoljavajućim. Potaknuti spoznajom o važnosti zaštite okoliša provode se brojne kampanje te projekti usmjereni na zaštitu okoliša.

Provedbom projekata poput instalacije plutajuće kante za otpad te promotivno-edukativnih aktivnosti poput projekta „Be green, keep it clean“ te studije o porijeklu i analizi otpada na plažama, potiče se veći angažman koji pridonosi ekološkoj održivosti.

2.1.5. Kulturno-povijesna i tradicijska baština

Zemljopisni položaj područja LAGUR-a omogućio je stvaranje bogate, zanimljive i duge povijesti na svih njegovim područjima što dokazuju brojni povijesno-kulturni i tradicijski spomenici od rimskih do današnjih dana. Na zapadnom dijelu ovog područja u prapovijesnom razdoblju živjeli su Liburni, po čemu je i kraj dobio naziv Liburnija. U to doba u jednom dijelu područja prolazio je liburnijski limes, *Claustra Alpium lularum*, sustav utvrda, prepreka i komunikacija između Julijskih Alpa i Jadranskog mora, koji je sagrađen u kasnoantičko doba zbog zaštite prilaza sjevernoj Italiji iz Panonske nizine, odakle su tijekom seoba od 3. do 7.

stoljeća nadirali mnogi narodi. U 7. stoljeću Liburniju naseljavaju Hrvati. Sto godina kasnije Liburnija postaje dijelom Hrvatske države, koja dostiže vrhunac svoje moći za vrijeme kralja Tomislava (910.-930.) i Petra IV. Krešimira (1058.-1074.), a protezala se uz morsku obalu od rijeke Cetine u Dalmaciji sve do rijeke Raše u Istri. Nakon propasti hrvatske države, na početku 12. stoljeća, Liburnija postaje dio njemačkog carstva.

Lovran je najstarije obalno naselje jugoistočnog dijela Istre te do sada na području Lovrana nisu pronađeni nikakvi materijalni ostaci koji bi upućivali na prapovijesnu ili antičku prošlost toga naselja. Tijekom sukoba Rimljana s liburnskim gusarima i područje Lovranštine ulazi u sastav rimskog carstva u kome ostaje sve do propasti Carstva u 5. stoljeću. Ime Lovrana, pod nazivom Lauriana (Iovor), po prvi puta se spominje u djelu Anonima iz Ravenne. Općina Lovran broji 4 spomenika kulture i to su Gradsko naselje (urbana cjelina) Lovran, Župna crkva svetog Jurja, Potez vila od Opatije preko Punta Kolove i Ičića te Ike do posljednje zgrade u pravcu Medveje, dvije arheološke zone, jedna etno zona te trinaest građevina od kojih su najpoznatije i najvrjednije crkva Sv. Roka (sakralna građevina) u Lignju, crkva Sv. Ivana Krstitelja (sakralna građevina), Crkva Sv. Nikole (sakralna građevina).

Opatija je poznata po svojoj dugoj tradiciji bavljenja turizmom i tu je izgrađen i prvi hotel na Jadranu, hotel Kvarner. Naselje se razvilo oko benediktinske Opatije Sv. Jakova koja se prvi put spominje 1453. godine te je brojila svega 250 stanovnika orijentiranih na pomorstvo, poljodjelstvo i ribarstvo. Čari Opatije otkrio je riječki patricij Iginio Scarpa koji je sagradio 1844. ljetnikovac koji je po svojoj supruzi nazvao Villa Angiolina, čime je otvoren put razvoju turizma. Izuzev spomenutih u Opatiji se nalaze i Crkva sv. Jakova, Opatijski perivoj, Lungomare te mnoge vile koje datiraju iz 19. st.

Začetke kulture u Mošćeničkoj Dragi povezujemo s Crkvom sv. Petra gdje se još uvijek nalaze ostaci opatije te s kamenicom za blagoslovljenu vodu iz 1573. godine koja je ispisana glagoljicom. S glagoljicom povezujemo i Mošćenice, srednjovjekovni grad iznad Mošćeničke Drage i plaže Sv. Ivan. Tradicionalno se održavaju smotre i regate tradicijskih barki.

Područje Cresa i Lošinja u prošlosti činilo je cjelinu te se u antiko doba zvalo zajedničkim imenom Apsyrtes prema legendi o mitskom junaku Apsyrtu. Razlog razdvajanja tih dvaju otoka umjetno prokopanim kanalom kod Osora bila je potreba za trgovinom te Jantarski put. Naselja na otocima koja bilježe povijest stariju od 4000 godina su: Lubenice, Osor (ujedno i sjedište biskupije u 19. st.) i Beli. U 17. stoljeću se u Malom Lošnju počinje sve jače razvijati ribarstvo i pomorstvo te daljnjim razvitkom brodogradnje i pomorstva mjesto doživljava procvat u 18. i 19. st. Stanovništvo postaje poznato po izradi jedrenjaka i najboljim pomorcima na Mediteranu. Oko 1754. godine Lošinj broji 105 trgovačkih brodova, a 1868. godine Mali Lošinj bio je na drugom mjestu u brodogradnji u vrijeme Austro-ugarske monarhije s 21 sagrađenim jedrenjakom duge plovidbe u ukupno šest brodogradilišta, odmah iza Rijeke, a ispred Trsta. Na otoku Lošnju najznačajnija je luka Mali Lošinj, jedna od najbolje zaštićenih prirodnih luka na Jadranu. Među najpoznatijim su lošinjskim brodograditeljima i brodarima obitelji Katarinich, Tarabocchia i Cosulich (budući osnivači brodogradilišta u Monfalconeu). Zahvaljujući klimi, počeo se razvijati zdravstveni turizam pa je 1892. proglašen klimatskim lječilištem ukazom Ministarstva zdravstva Austro-ugarske monarhije te je postao jedno od omiljenih odmorišnih destinacija aristokracije koja je na otoku izgradila brojne vile i ljetnikovce. Od zaštićene nepokretne kulturno-povijesne baštine na Cresu treba istaknuti ruralno urbane cjeline te bogatstvo sakralnih građevina, posebno crkvi, kapela i samostana, ali i palača te ostale sakralne građevine koje nisu zaštićene, ali su važni spomenici graditeljstva. Od zaštićene pokretne kulturno-povijesne baštine ističe se bogati crkveni inventar, arheološka zbirka amfora s rta Pernat i arheološka zbirka, dok se od etnografskih predmeta izdvajaju narodne nošnje. Najstariji hrvatski spomenik je Valunska ploča, pisana glagoljicom u XI. st.

Tradicijska baština se odnosi i na izgradnju malih barki kao što je kvarnerski i lovranski guc te lošinjska pasara koje su i danas u upotrebi i predmet su izrade i provedbe EU projekata.

O nekadašnjem intenzivnom bavljenju maslinarstvom danas svjedoči toš za masline u Iloviku, Ćunskom, Belom i Mošćeničkoj Dragi. Povijesno-kulturna i tradicijska baština zajedno s prirodnom baštinom se ne koristi dovoljno u turističkoj ponudi cijelog Kvarnera kako bi područje LAGUR-a postalo prepoznatljivije u odnosu na ostale jadranske destinacije. To je ujedno posljedica nedovoljne valorizacije, ali i promocije.

2.1.6. Društvena infrastruktura

Na području LAGUR-a postoji uređena društvena infrastruktura u rasponu od predškolskog odgoja do visokoškolskog obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva, muzeja i drugih ustanova.

Na području Grada Opatije to su: Dječji vrtić Opatija, Osnovna škola Rikard Katalinić Jeretov, Gimnazija Eugena Kumičića Opatija, Hotelijersko-turistička škola Opatija, Ugostiteljska škola Opatija, Obrtnička škola Opatija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Međusveučilišni centar izvrsnosti Jean Monnet, Hrvatska zaklada za znanost, Kulturno-turistički centar Gervais, Hrvatski muzej turizma, Centar za socijalnu skrb Opatija, osam poliklinika (dentalna, dermatovenerologija, oftalmologija, hemodijaliza, estetska kirurgija), Gradsko društvo Crvenog križa Opatija, Dom zdravlja Opatija, Thalassotherapia Opatija i specijalizirana bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma, te Društvo Naša djeca Opatija i brojni sportski klubovi.

U Općini Mošćenička Draga također se veliki značaj daje ulaganjima u društvenu infrastrukturu. Na području djeluje Dječji vrtić „Grobnički tičić“ te nekoliko sportskih klubova od kojih se ističu nogometni, boćarski i jedriličarski klub. U ovoj općini djeluje Eko muzej sa interpretacijskim centrom ribarske i pomorske baštine (ribarstvo, pomorstvo i tradicionalna brodogradnja).

Na području Općine Lovran djeluje Klinika za ortopediju Lovran te Učilište Lovran-Spa Wellness akademija i Osnovna škola Viktora Cara Emina. Što se tiče brige o djeci otvoren je Dječji dom „Ivana Brlić Mažuranić“, Informativno-edukativni punkt za mlade s ciljem umrežavanje mladih s područja Liburnije te ustanova Ministarstva socijalne politike i mladih koji pruža usluge skrbi izvan vlastite obitelji, djeci i mladima u dobi od rođenja do navršene 21. godine života. U Lovranu djeluje i Kino Sloboda.

Društvena infrastruktura na području Grada Cresa čine Dječji vrtić „Girice“, Osnovna škola Frane Petrića, Područni odjel opće gimnazije Srednje škole Ambroza Haračića, podružnica Odgojnog doma Mali Lošinj, podružnica Doma za starije i nemoćne, ljetno kino, gradska knjižnica i sportska dvorana u sklopu osnovne škole te Muzej Frane Petrića. U Gradu Cresu nalazi se Palača Moise koja predstavlja znanstveno-edukacijski centar, otočni hub Sveučilišta u Rijeci čija je društvena narav i hibridna namjena posvećena stanovnicima cresko-lošinjskog otočja, akademskoj i istraživačkoj zajednici, kao i svima zainteresiranima za programe. Sportska infrastruktura Grada Cresa uključuje nogometni stadion i igralište, sportsku dvoranu te teniski centar, dok sportsku infrastrukturu Grada Malog Lošinja čini boćalište, nogometni stadion i igralište, sportska stijena te tri teniska centra.

Na području Grada Malog Lošinja djeluje dječji vrtić Cvrčak Mali Lošinj, Osnovna škola Mario Martinolić, Srednja škola Ambroza Haračića, Odgojni dom Mali Lošinj, Dom za starije i nemoćne, Gradska knjižnica Mali Lošinj te djeluje više sportskih klubova. Na području Grada Malog Lošinja nalazi se jedna ustanova za obrazovanje i to Pučko otvoreno učilište Mali Lošinj koje je u vlasništvu Grada Malog Lošinja. Osnovano je 1961. godine kao Narodno sveučilište, a od 1998. djeluje kao Pučko otvoreno učilište. Sjedište ustanove je u Gradu Malom Lošinju, a izdvojeni objekt Pučkog učilišta je Kino dvorana, i prostor bivše glazbene škole, zgrada koja se koristi u obrazovne te druge kulturno društvene aktivnosti što uključuje i ljetnu pozornicu Mali

Lošinj te time postaje Centar za kulturu. Posebno želimo istaknuti Muzej Apoksiomena koji je smješten u palači Kvarner na rivi u Malom Lošinj u i trajni dom skulpture Apoksiomena. Za svoj rad Muzej je nominiran za brojne nagrade u području kulture i arhitekture.

2.1.7. Komunalna infrastruktura

Vodoopskrba: Glavni izvor pitke vode za otoke Cres i Lošinj je Vransko jezero na otoku Cresu, iako sjeverni dio otoka Cresa nije pokriven vodoopskrbnim sustavom. Otoci Unije, Ilovik, Male i Vele Srakane priključeni su na vodoopskrbni sustav od 2013. godine. Na otoku Susku, nije izgrađena lokalna vodoopskrbna mreža, ali postoji vodosprema 750 m³, crpna stanica za prihvat vode sa vodonosca i tlačni cjevovod od pristaništa za vodonosce do vodospreme i opskrba mreža u naselju. Na preostalom području priključenost na vodovod iznosi visokih 98%. Osim vodovodne mreže na području Malog Lošinja postoji 8 javnih bunara, 12 javnih cisterni i 1916 privatnih cisterni. Cres i Lošinj se opskrbljuju vodom putem tri veće (kapacitet 90 l/s) i jedne manje (kapaciteta do 59 l/s) potopne crpke i uređajem za dezinfekciju pitke vode. Na crpilištu, na nadmorskoj visini 220 m nalaze se dvije vodospreme ukupnog kapaciteta 3.500 m³ iz kojih voda gravitacijom snabdijeva naselja na sjevernom i južnom ogranku. Grad Mali Lošinj opskrbljuje se preko Južnog ogranka dužine 45 km, koji se proteže do Velog Lošinja, te se na taj ogranak nadovezuje i ogranak za Punta Križu. Sjeverni dio otoka Cresa nije pokriven vodoopskrbnim sustavom.

Velikim ulaganjima u vodoopskrbu u 2015. godini, Grad Opatija je osigurao dovoljne količine vode tijekom cijele godine, izgradio javnu vodovodnu mrežu u ostalim naseljima te osigurao učinkovitije upravljanje vodnim resursima iz vlastitih izvorišta. Sustav vodoopskrbe odvija se putem vodoopskrbnog sustava Liburnijske rivijere i zaleđa te obuhvaća izvorišta Vela Učka, Mala Učka, Tunel Učka, Rečina, sustav transportnih, tlačnih i opskrbnih vodoopskrbnih cjevovoda, prekidnih komora, vodosprema, crpnih stanica i reducir-stanica.

Općina Lovran opskrbljuje se riječkim vodoopskrbnim sustavom iz izvora Zvir i izvora Rječine. Glavni dovodni sustav vode za područje Općine Lovran se nalazi u obalnoj zoni i odvija se preko vodospreme Lokva od 2.000 m³ u koju voda dolazi dugim tlačnim cjevovodom profila 250 mm iz crpne stanice Opatija I i cjevovodom profila 200 mm iz izvora Mala Učka, Vela Učka i Rečina te tunel Učka. Područje opskrbe Općine Mošćenička Draga, zajedno sa Gradom Opatija te općinom Lovran, upravlja Komunalno poduzeće Liburnijske vode d.o.o. Opatija, odnosno u vodoopskrbni sustav Opatija.

Sustavi odvodnje: Najrazvijenije sustave odvodnje otpadnih voda imaju Mali Lošinj i Cres. Na sustav prikupljanja otpadnih voda Cresa priključeno je 86 % stanovnika, a na sustav Mali Lošinj 72 %. Važno je napomenuti da je postotak priključenosti cresko-lošinjskog stanovništva najviši u PGŽ. U sustav javne odvodnje priključena su sljedeća naselja: Cres, Valun, Martinšćica, Nerezine (zajedno sa naseljem Bučanje), Mali i Veli Lošinj te otok Susak. Kanalizacijski sustav sastoji se od preko 60 km primarnih i sekundarnih cjevovoda, pet pročišćivača te većeg broja crpnih stanica. Projekt kojim se poboljšala kvaliteta sustava za odvodnju sanitarnih voda bio je izgradnja novog mehaničkog uređaja za pročišćivanje otpadnih voda Grada Cresa – UPOV Kimen. Potrebno je nastaviti s ulaganjima u razvijanje sustava vodoopskrbe i odvodnje na cijelom području LAGUR-a.

Oborinske vode Liburnijske obale i zaleđa se preko bujičnih vodotoka odvođe u obalno more ili slobodno irigiraju u tlo (šire zaleđe) bez prethodnog pročišćavanja.

Komunikacijska infrastruktura: Gotovo cijelo područje LAGUR-a pokriveno je fiksnom telefonijom kao i dostupnošću mobilne mreže. Pokrivenost Internetom također je zadovoljavajuća, posebice na kopnenom dijelu LAGUR-a gdje je pokrivenost širokopojsnog

pristupa internetu u pokretnim/bežičnim mrežama vrlo visoka, za razliku od otoka. Glavne telekomunikacijske građevine na liburnijskom području su radio relejni sustav i radijski koridori, magistralni svjetlovodni kabel Rijeka–Pazin te mjesna pristupna centrala u Opatiji. Iako je izgrađenost telekomunikacijske mreže zadovoljavajuća, planira se rekonstrukcija te izgradnja novih građevina radi implementacije novih tehnologija. Ovdje se prvenstveno misli na zamjenu telekomunikacijskog kabela s bakrenim vodičima sa optičkim kabelima, kao i poboljšanje pokrivanja mobilne mreže te povećanje kapaciteta mreža i uvođenje novih usluga. Zbog zahtjeva za većim brzinama i kvalitetnijim širokopojsnim uslugama u pokretnoj i nepokretnoj telekomunikaciji bit će potrebno modernizirati, obnoviti dograditi i izgraditi nove elektroničke komunikacijske infrastrukture i mreže.

Energetika: Pokrivenost LAGUR-a električnom mrežom je 100%. Područje LAGUR-a je jedno od najsigurnije električnom energijom napajanih područja u RH. Distributivna mreža srednje naponska i niskonaponska prati lokalni razvoj. Cresko-lošinjsko otočje je s kopnom preko otoka Krka povezano i putem 35 kV kabela nazivne snage 21,8 MW, a snaga prijenosnog transformatora na Krku je 20 MVA, kabel je u nadležnosti HEP ODS (Operator distribucijskog sustava), dok su otoci Susak, Unije, Male i Vele Srakane povezani s otokom Lošinjem, ali i međusobno, 10(20) kV podmorskim kabelom, a podmorskim kabelom istih karakteristika povezan je i otok Ilovik s otokom Lošinjem. Područje Grada Cresa u potpunosti je pokriveno sustavom električne energije i potrebe za napajanjem potrošača su zadovoljavajuće, no da bi se osigurala kvalitetna distribucija potrebno je izvršiti određene rekonstrukcije na mreži i trafostanicama. Niskonaponska mreža na području Grada Malog Lošinja je izvedena podzemnim kabelima te u dijelovima nadzemnim kabelima sa samonosivim kabelskim snopom razvedenim na stupovima ili po fasadama zgrada.

Na cresko-lošinjskom otočju u 2019. godini bilo je instalirano deset integriranih fotonaponskih elektrana (FNE) ukupne snage 713,84 kW. Od ukupno instaliranih fotonaponskih elektrana (FNE), četiri se nalaze u Malom Lošnju (Jadranka 1, Jadranka 2, Jadranka 3, Jadranka 4), dvije u Martinšćici (Jadranka 5, Jadranka 6), jedna na Iloviku (Sakatur d.o.o.), dvije na području naselja Cresa (OŠ Frane Petrić i Đanino Sučić Mornarić), jedna na području Miholašćice (naziva Kučić Emil), FNE Skladište i FNE Karaula u vlasništvu Cresanke d.d. (u pogonu su od 2019. i 2020. godine). U prostorno planskoj dokumentaciji rezervirane su lokacije za 5 neintegriranih sunčanih elektrana, ukupne snage 22,5 MW. U 2020. godini započela je gradnja najveće sunčane elektrane, Sunčana elektrana Orlec Trinkeš-istok. Projekt je do ishoda lokacijske dozvole razvijala PGŽ. Priključna snaga elektrane je 6,5 MW, a očekivana proizvodnja od oko 8,5 milijuna kWh električne energije godišnje, što odgovara potrošnji oko 2.500 kućanstava. U pripremljenoj fazi su još 4 sunčane elektrane: SE Orlec Trinkeš-zapad 2 – 4,14 MW, SE Ustrine – 9,99 MW, SE Unije – 1 MW i SE Filozići – 0,5 MW. Ovu posljednju će graditi Energetska zadruga „Apsyrtydes“ osnovana 2021. godine. U zadrugu se u početku uključilo 29 osnivača, 20 fizičkih i 9 pravnih osoba, te je jedinstvena u Hrvatskoj upravo po tome što uključuje dva grada, Cres i Mali Lošinj, javne institucije, akademsku zajednicu, udruge, poduzetnike i tvrtke, ali i građane. Postojećim prostornim planovima nije predviđena gradnja vjetroelektrana cresko-lošinjskog otočja. Na cijelom području instalirane su punionice za automobile s utičnim mjestima snage od 22 kW do 50 kW.

Otpad: Na području PGŽ-a nalazi se središnji dio integralnog sustava gospodarenja otpadom, Županijski centar za gospodarenje otpadom Marišćina (ŽCGO). Otpad je važno pitanje zaštite okoliša za sve JLS te postaje strateški resurs od kojeg se dobivaju određene količine energije i omogućuje saniranje ili zatvaranje postojećih odlagališta, saniranje preostalih 'crnih točaka' i lokacija u okolišu s visoko opterećenim otpadom te povećanje svijesti stanovništva o materijalnim i energetske svojstvima pojedinih vrsta otpada. Komunalni otpad u JLS-ima

LAGUR-a sakupljaju komunalna društva i odlažu na odlagališta komunalnog otpada i to su Pržić na Cresu, Kalvarija na Malom Lošinju te jedno divlje odlagalište na otoku Cresu, dok na liburnijskom dijelu ne postoji odlagalište već se otpad odvozi u ŽCGO Marišćina, nakon što je odlagalište Osojnica u Matuljima u potpunosti sanirano. Potrebno je planirati izgradnju reciklažnih dvorišta za komunalni i drugi otpad i proširiti uporabu polupodzemnih spremnika za odvojeno prikupljanje otpada. Otpad koji se baca u otvoreno more ili nastaje u lukama postaje sve veći problem za okoliš i čistoću mora pa se trebaju pokrenuti aktivnosti za njegovo prikupljanje i smještanje na odlagalištima, a primjeri dobre prakse nastali su u okviru projekata korisnika prethodne LRSR.

Cestovna infrastruktura: Ima značajan utjecaj na dostupnost područja na kojima turizam igra značajnu ulogu. Povezanost područja je zadovoljavajuća s obzirom na obalno-kontinentalni i otočki dio. Na području grada Cresa protežu se dvije državne ceste DC100, DC101 te dvije županijske ceste. Otok Cres je povezan s otokom Lošinjem preko pokretnog mosta u Osoru koji se dva puta dnevno zatvara za cestovni te otvara za nautički promet. Cestovnu mrežu na području liburnijskog dijela LAGUR-a čine državna cesta D99 te niz razvrstanih županijskih i lokalnih cesta, te ostalih nerazvrstanih cesta i putova. Navedena državna cesta povezana je na auto cestu A7 te tunelom Učka prema Istarskom ipsilonu što omogućuje brzu povezanost područja s europskim centrima kako za prijevoz robe tako i putnika.

Razvoj lučke infrastrukture povezuje cestovnu i drugu kopnenu infrastrukturu za povezivanje otočkih luka s ostalim lukama te kopnenim zaledem. Na području LAGUR-a važne su otvorene luke za javni promet od županijskog značaja kao što su Mošćenička Draga, Lovran, Opatija, Cres i Mali Lošinj. Sidrište za prihvat putničkih brodova za kružna putovanja u međunarodnom prometu ima luka u Opatiji. Za upravljanje navedenim lukama osnovane su Lučka uprava Opatija-Lovran-Mošćenička Draga, Lučka uprava Cres i Lučka uprava Mali Lošinj. Na području Lučke uprave Opatija-Lovran-Mošćenička Draga nalaze se 3 luke županijskog značenja i sedam luka lokalnog značaja. Na području Lučke uprave Mali Lošinj nalaze se 2 luke županijskog značaja i 19 luka lokalnog značaja. Na području Lučke uprave Cres nalaze se 4 luke županijskog značaja i 2 luke lokalnog značaja. Najznačajnija luka u RH je luka Rijeka, koja se nalazi u neposrednoj blizini područja LAGUR-a.

Za nautički turizam i razvoj turizma uopće su važne nautičke luke koje se nalaze na području Cresa, Malog Lošinja, Nerezina, Ičića i Opatije.

Zbog svojeg položaja ističe se luka u Malom Lošinju jer se nalazi na plovnom putu koji povezuje Istru i Dalmaciju.

Mali Lošinj povezan je s trajektnim linijama preko otoka Cresa (Porozina i Merag) i glavnom cestovnom magistralom, D100, koja počinje u trajektnoj luci Porozina, prolazi uzdužno Cresom i Lošinjem te završava u Malom Lošinju.

U zadnjih nekoliko godina ističe se i važnost brzih katamaranskih linija.

Na cresco-lošinjskom otočju uspostavljene su trajektne linije, brzobrodске linije, brodske (klasične) linije odnosno županijske i međužupanijske linije koje su u nadležnosti PGŽ. Tijekom cijele godine, promet se odvija trajektnim linijama. Katamaranskom i trajektnom linijom otok Lošinj i Cres povezani su sa Zadrom (Rijeka-Rab-Veli Lošinj-Novalja-Silba-Zadar) i Pulom (Pula - Unije - Susak - Mali Lošinj - Ilovik – Silba – Zadar), te s Rijekom katamaranskom linijom Mali Lošinj - Ilovik - Susak - Unije - Martinšćica - Cres - Rijeka. Također, prometuje se i brodskom linijom Mali Lošinj – Srakane Vele – Unije – Susak – Mali Lošinj. Otok Cres je povezan s dvije trajektne linije: Porozina-Brestova koja povezuje kopneni dio područja LAGUR-a i Valbiska-Merag koja se povezuje s otokom Krkom pa dalje cestovnim pravcem i mostom Krk s ostatkom Hrvatske. Trajektna linija na relaciji Valbiska-Merag kontinuirano se ističe i po broju vozila i po broju putnika te se radi o jednoj od najprometnijih trajektnih linija na nacionalnoj razini. Na navedenoj liniji je

u 2019. godini prevezeno ukupno 471.143 vozila, po čemu je najuspješnija linija u RH, dok je na liniji Brestova-Porozina ukupno prevezeno 232.935 vozila, odnosno dvostruko manje.

Povezanost je bolja tijekom turističke sezone nego u ostalom dijelu godine.

Zračno pristanište Mali Lošinj (ZPML) je zračna luka registrirana za domaći i međunarodni javni promet, koja ima uzletno-sletnu stazu dužine 900 m, širine 30 m. Staza je instrumentalna, za neprecizni prilaz, a dužinom zadovoljava za slijetanje i uzlijetanje STOL aviona (kratko uzlijetanje i slijetanje). Služi za javni zračni promet i prijevoz za vlastite potrebe, kao i za povremeni prijevoz na liniji Unije-Mali Lošinj-Unije, s obzirom da na Unijama postoji uzletno slijetna staza.

2.2. OPĆE GOSPODARSKE ZNAČAJKE

2.2.1 Poslovna infrastruktura

Na području LAGURa postoji više poduzetničkih zona. Prema podacima „Analize poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji i prijedlog razvoja malih poslovnih zona u razdoblju 2019.-2021. godine“ na području Grada Cresa aktivne su dvije poduzetničke zone. Zona Volnik, u kojoj posluju gospodarski subjekti, ima ukupnu površinu od 9,33 ha, dok zona Loznati ima izgrađenu infrastrukturu i površinu od 1,23 ha. Površina neaktivnih zona je 3,64 ha (Poslovna zona Pržić i Poslovna zona Orlec).

Na području Grada Malog Lošinja postoji jedna poduzetnička zona – zona Kalvarija – u kojoj posluju gospodarski subjekti na površini od 23,11 ha. Zona je u mješovitom vlasništvu: u vlasništvu Grada Mali Lošinj i u privatnom vlasništvu. Zona ima vodu i struju, dok je prometnica samo dijelom izgrađena. Postoje izgrađene hale i poslovni prostori, pa je zona većim dijelom (70 %) u funkciji.

U Lovranu je započelo uređenje poslovne zone Lokva, a u Mošćeničkoj Dragi se planira manja poslovna zona u osnovnoj funkciji turizma.

Najvažnije gospodarske djelatnosti na području LAGUR-a su one povezane s turizmom i uslužnim djelatnostima. Aktivno posluje ukupno 1.624 trgovačkih društava (TD) od kojih je 1.510 klasificirano kao mikro, 97 malih, 13 srednjih i četiri velika TD. Od ukupno 8.071 zaposlenih u TD-ima, 2.667 je zaposleno u mikro, 1.594 u malim, 1.384 u srednjim te 2.426 u velikim TD-ima.

Najvažnija djelatnost na području Opatije su djelatnosti vezane uz pružanje smještaja i pripreme i usluživanja hrane s obzirom da je Opatija jedna od perjanica županijskog i hrvatskog turizma. Na području Mošćeničke Drage i Lovrana najviše su zastupljene djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane, te nešto manje ribarstvo i uslužne djelatnosti. Većina stanovništva liburnijskog kraja zaposlena je u susjednim gradovima, Rijeci i okolici.

Najvažnije gospodarske djelatnosti na području Malog Lošinja su djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane, trgovina, brodarstvo i brodogradnja te ribarstvo. Na otoku djeluje i niz manjih tvrtki s djelatnostima u funkciji razvitka turizma i cjelogodišnjeg života na otoku.

Na području Cresa najvažnije gospodarske djelatnosti su pružanje smještaja i pripreme i usluživanja hrane, poljoprivreda (pčelarstvo, maslinarstvo i stočarstvo) i ribolov.

2.2.2. Infrastruktura za gospodarski sektor ribarstva

Na području LAGUR-a ne postoje posebne ribarske luke već se ribarska plovila uglavnom vežu u postojećim lukama otvorenim za javni promet. Ribarska se plovila uglavnom sidre u postojećim lukama Opatije, Lovrana, Mošćeničke Drage, Malog Lošinja i Cresa. Zbog toga za vrijeme trajanja turističke sezone dolazi do pomanjkanja mjesta za vezivanje u lukama za ribarska plovila. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, Uprave za ribarstvo na području LAGUR-a iskrcaj ribe se vrši na 16 iskrcajnih mjesta koja u većini slučajeva nisu adekvatno opremljena pa ribari ne mogu odložiti ribu na rivu, a imaju otežan pristup gospodarskih vozila koja služe za odvoz ribe. Iskrcajna mjesta su: Ilovik, Mali Lošinj, Nerezine, Osor, Susak, Unije, Cres,

Martinšćica, Valun, Ičići, Ika, Opatija, Brseč, Mošćenička Draga, Lovran i Medveja. Pregled količine morskih organizama koji se iskrcavaju u ribarskim luka LAGUR-a za razdoblje od 2019. do 2022. godine prikazan je u **Prilogu 3**.

2.2.3. Ribarstvo i akvakultura

Ribarstvo je djelatnost prisutna na području LAGUR-a zahvaljujući povoljnom geografskom položaju o čemu govori i dugogodišnja tradicija ribarstva u ovim krajevima. Prema Pravilniku o granicama u ribolovnom moru (NN 5/11) ribolovno područje LAGUR-a obuhvaća područje ribolovnih zona E, B i I, te područje ribolovnih podzona E1, E2, E5, E6 te B1 i B2 kao što je i prikazano na slikama 3. i 4. Unutar područja E obuhvaća područje sjevera od hrđi Masarine prema rtu Margarina (otok Susak) do pličine Albanež, uključujući Riječki zaljev i Cresko-lošinjski akvatorij. Unutar područja B obuhvaćen je dio podzone B1 i B2 koje spajaju točke X1-pličina Albanež-rt Margarina(otok Susak)-hrđ Masarine. Ribolovna zona I nalazi se u vanjskom ribolovnom moru RH i obuhvaća dio ZERP-a RH.

Slika 3 i 4: Ribolovne zone područja Sjevernog Jadrana i LAGUR-a Vela vrata

Na cijelom području LAGUR-a posluje 37 TD-a koja obavljaju djelatnost ribarstva, a prema podacima u njima je zaposleno 338 djelatnika. TD u ribarstvu čine 2,27 % od ukupnog broja TD. Najveći udio, 6,12 %, je na području Grada Cresa, a najmanji na području Općine Lovran gdje nije registrirano niti jedno TD u djelatnosti Ribarstva.

U svim TD na području LAGUR-a je zaposleno ukupno 8.071 radnika, a udio zaposlenih u TD koja obavljaju djelatnost ribarstva iznosi 4,19 %. I ovdje je najmanji udio na području Općine Lovran, a najveći udio zaposlenih, od 25,32 % je u Općini Mošćenička Draga.

Cjelokupni podaci o poslovanju TD s područja LAGUR-a prikazani su u **Prilogu 2**.

Tablica 3. Udio trgovačkih društva i broja zaposlenih u djelatnosti ribarstva na području LAGUR-a Vela vrata

JLS	BROJ TD U RIBARSTVU	UKUPAN BROJ TD	UDIO TD U RIBARSTVU %	BROJ ZAPOSLENIH U TD U RIBARSTVU	UKUPAN BROJ ZAPOSLENIH U TD	UDIO ZAPOSLENIH U TD U RIBARSTVU %
Opatija	6	827	0,73	9	3.521	0,25
Cres	9	147	6,12	248	1.654	14,99
Mali Lošinj	20	381	5,25	41	2.174	1,89

Mošćenička Draga	2	77	2,60	40	158	25,32
Lovran	0	192	0	0	564	0
LAGUR	37	1.624	2,27	338	8.071	4,19

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2023.

Broj **obrta** u ribarstvu na području LAGUR-a u 2022. godini je iznosio 112. Broj obrta u ribarstvu u LAGUR-u čini ukupno 6,2% od ukupnog broja obrta na području, odnosno 6,2% na području PGŽ i 3,58% ukupnog broj obrta u ribarstvu na području RH.

Tablica 4. Broj obrta na području LAGUR-a Vela vrata na dan 31.8.2023. godine

Udruženje obrtnika	Obrti u ribarstvu	Učešće u %	Ukupan broj aktivnih obrta
Opatija	41	3,34	1.226
Cres - Lošinj	71	12,26	579
LAGUR	112	6,2	1.805
PGŽ	390	3,75	10.399
RH	3.927	3,58	109.494

Izvor: Knjiga obrtnika članova HOK-a 2023. (baza Obrtni registar Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja)

Na području LAGUR-a postoji jedna udruga profesionalnih ribara, „Ježinac“ iz Malog Lošinja osnovana 2020. na poticaj LAGUR-a Vela vrata koja okuplja 19 članova. Od dvije ribarske zadruge u prošlom proračunskom razdoblju EU, više nijedna ne djeluje na području. Ističe se nedovoljno umrežavanje ribara kako bi lakše djelovali na tržištu. Na razini županije i JLS institucionalno se ne bave ribarstvom, osim slučajeva sudjelovanja na EU projektima od strane županije i pokušaju djelovanja ribarske burze zahvaljujući talijanskoj pomoći .

U **Prilogu 3** tablično su iskazani podaci vezani za ulove, iskrcajna mjesta i ostali podaci vezani isključivo uz sektor ribarstva dok je niže navedena narativna analiza.

Ulov ribe, školjaka, mekušaca i glavonožaca: Na području LAGUR-a iskrcaj ribe, školjaka, mekušaca i glavonožaca u 2022. godini je bio manji za ukupno 18,5% u odnosu na 2019. godinu. U 2022. godini najveći udio u ulovu ima mala plava riba i to 83,42 %. Slijedi bijela riba s 8,92 %, glavonošci s 3,72 % i hrskavična riba s 2,19 % dok sve ostale grupe imaju udjele manje od 2 %.

Prema podacima o iskrcaju na području PGŽ-a možemo reći da iskrcaj ribe, školjaka, mekušaca i glavonožaca na području LAGUR-a ima udio od 26,29 % ukupnog iskrcaja morskih organizama na području PGŽ-a u 2022. godini. Na području LAGUR-a je veći udio iskrcaja bijele ribe u odnosu na PGŽ, 8,92 % u odnosu na 6,12 %, a manji udio iskrcaja male plave ribe, 83,42 % prema 87,94 % u PGŽ. Za razliku od područja LAGUR-a iskrcaj u PGŽ nije manji u odnosu na 2019. godinu i bilježi kontinuirani rast u promatranom razdoblju.

Ako uspoređujemo podatke za isto razdoblje s podacima o iskrcaju na području cijele RH možemo reći da iskrcaj na području LAGUR-a ima udio od 1,70 % ukupnog iskrcaja morskih organizama na području RH u 2022. godini. I u ovom slučaju je veći udio iskrcaja bijele ribe na području LAGUR-a u odnosu na RH i to 8,92 % u odnosu na 5,43 %, a manji udio iskrcaja male plave ribe, 83,42 % prema 89,84 % u RH. Ukupan iskrcaj morskih organizama na području RH je u 2021. godini zabilježio pad u odnosu na 2020. godinu, za razliku od područja LAGUR-a i PGŽ gdje je ostvaren rast iskrcaja morskih organizama.

U cilju povećanja udjela ribarstva na području LAGUR-a potrebno je povećati riblji fond ulaganjima u umjetne brakove, potapanjem brodova ili izgradnjom tematskih parkova. Ono što nedostaje na području LAGUR-a je prerada ribe i ostalih morskih vrsta pa bi trebalo više poticati prerađivače, naročito bijele vrste ribe. Kako je područje LAGUR-a poznato po kvarnerskom škampu, potrebno je zaštititi ga oznakom izvornosti.

Prema dokumentu Dostupnost i vidljiva potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture u Republici Hrvatskoj u 2020. i 2021. godini kojeg je izradilo Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva u siječnju ove godine neto ponuda proizvoda ribarstva i akvakulture, bez potrošnje od strane turista, dostupna stanovništvu Republike Hrvatske u 2020. godini iznosila je 78.111,91 tona što je smanjenje od 4% u odnosu na 2019. godinu kada je neto ponuda bila 81.387,11 tona žive mase, dok je ipak veća za 5,8,% u odnosu na 2018. godine kada je neto ponuda iznosila je 73.837,78 tona.

Neto ponuda za 2021. godinu iznosila je 88.810,48 tona što je za 13,7% više u odnosu na 2020. godinu i 20% više od neto ponude u 2018. godini. Na samu potrošnju osim neto dostupne ponude utjecali su i broj noćenja turista i broj stanovnika. Tako je vidljivo da je potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture po glavi stanovnika (per capita) u Republici Hrvatskoj iznosila u 2020. godini 19,30 kg po glavi stanovnika, a u 2021. godini 22,90 kg po glavi stanovnika. Ministarstvo poljoprivrede je zadovoljno ovim rezultatima.

Plovila: Na području LAGUR-a registrirano je ukupno **151 plovilo** za gospodarski ribolov. Najveći broj plovila je dužine manje od 12 m, njih 134. Najmanji broj plovila je većih od 24 m i to samo jedno plovilo koje je s područja Grada Opatije. U ukupnom broju plovila prednjači Grad Mali Lošinj sa 66 plovila, od čega najveći broj, njih 58, čine plovila manja od 12 m, a 8 plovila je dužine između 12 i 24 m. Po broju plovila slijedi Grad Cres sa ukupno 35 plovila i sva su dužinske kategorije manje od 12 m. Najmanje plovila je na području Grada Opatije i u Općini Lovran i to po 13.

Ako promatramo snage motora u kW onda najveći broj plovila na području LAGUR-a ima snagu motora između 20 i 100 kW i to 84 plovila. Na cijelom području ima samo 6 plovila čija snaga motora iznosi preko 300 kW.

Ako usporedimo broj ribarskih plovila s područja LAGUR-a s brojem plovila u PGŽ i s cijelom RH onda plovila s područja LAGURA-a čine 26,54 % ribarskih plovila PGŽ-a i 5,08 % svih ribarskih plovila RH.

Broj ribara, ribarskih plovila i povlastica je u stalnom padu. Ribarska plovila su zastarjela i zahtijevaju obnovu. Potrebna su ulaganja u opremu koja će povećati sigurnost plovidbe i uvjete za rad i život na brodu kako bi se povećala autonomnost plovila i produžilo vrijeme boravka na brodu koje je ograničeno za lošijeg vremena. Svakako su potrebna i ulaganja koja doprinose očuvanju kvalitete ulova. OIE i općenito povećanje energetske učinkovitosti na ribarskim plovilima uz primjenu digitalnih rješenja bit će jedan od prioriteta mjera iz ove LRSR.

Na području LAGURA-a izdano je ukupno 151 povlastica za gospodarski ribolov. Najveći broj povlastica izdan je na području Grada Malog Lošinja, 66 povlastica, a najmanji na području Grada Opatije i Općine Lovran, po 13 povlastica. Ako usporedimo broj izdanih povlastica s područja LAGUR-a s brojem povlastica izdanih u PGŽ i s cijelom RH onda povlastice s područja LAGURA-a čine 26,54 % povlastica izdanih u PGŽ i 5,08 % svih izdanih povlastica u RH. Broj izdanih povlastica za gospodarski ribolov po JLS sa područja LAGUR-a prikazan je u **Prilogu 3**.

Trženje riba, mekušaca i školjaka: Na području LAGUR-a trženje se uglavnom vrši direktno prema ugostiteljskim objektima i hotelima te malim lokalnim ribarnicama i ambulantom prodajom, a često i putem direktne prodaje s ribarskih brodova. Značajnija potreba za ribama,

mekušcima i školjkama postoji u glavnoj turističkoj sezoni na cijelom području LAGUR-a naročito u turističkim mjestima. Izvan turističke sezone dio se prodaje prema ugostiteljskim objektima, a dio na lokalnim ribarnicama ili ribarnicama većih gradova. Ovisno od turističke sezone variraju i prodajne cijene ribljih organizama te izvoz, uglavnom za Italiju. Na žalost, nema više mogućnosti prodaje putem ribljih veletržnica budući se jedina nalazila u Rijeci. Po uvećanim količinama ulova bit će potrebno uvesti tzv. e-trgovinu ribljim organizmima. Ključni su čimbenici za povećanje potrošnje ribe u Hrvatskoj bolja dostupnost kvalitetne ribe i njezina prihvatljivija cijena na tržištu što je povezano s kupovnom moći potrošača. Nacionalnom politikom za daljnji razvoj ribarstva nastoji se unaprijediti tržišne mehanizme koji bi trebali poboljšati distribuciju ribe i ribljih proizvoda.

Akvakultura: Hrvatska je donijela Nacionalni plan razvoja akvakulture za razdoblje do 2027. godine kojim usklađuje svoju politiku s politikom ZRP-a EU. U LAGUR-u postoje dvije lokacije za uzgoj bijele ribe na području Cresa i Malog Lošinja. Ribogojilište kojim upravlja ORADA Adriatic d.o.o. (Ribarstvo F) za uzgoj orada i brancina i zapošljava preko 190 osoba, nalazi se u čistom i netaknutom ambijentu zapadne obale otoka Cresa te se tamo proizvodi riba vrhunske kvalitete, a koja se pod robnom markom Royal Adriatic prodaje na tržištima Hrvatske, Italije i Slovenije. Uzgoj na otvorenom moru i visoka tehnologija osiguravaju vrhunsku kvalitetu ribe. Poduzeće djeluje u četiri glavna segmenta: uzgoj bijele ribe – orade i brancina, otkup i plasman sitne jadranske plave ribe, prerada uzgojne i otkupne ribe te prodaja zamrznute ribe i povrća. Poduzeće je u privatnom vlasništvu i u 2021. godini je ostvarilo ukupni prihod u iznosu od 203.910.317,00 kn, s više od 190 zaposlenika. Također, na istoj lokaciji posluje i mikro poduzeće OSORČICA d.o.o.

Drugo TD je MORE-LOŠINJ d.o.o. iz Malog Lošinja, uzgajalište se nalazi na lokaciji u uvali Kaldonta na području Punta Križe. Bave se uzgojem bijele ribe-orade i brancina te plasmanom uvozne smrznute i svježe ribe, morskih plodova, glavonožaca i rakova.

Prema komunikaciji s ribarima i drugim dionicima iznesen je problem neprilagođene planske dokumentacije za razvoj marikulture, legislative i administrativnih i okolišnih barijera za realizaciju projekata. Interes poduzetnika odnosno ribarskog sektora treba stoga ići prema uzgoju riba, školjaka i mekušaca kako bi se povećala mogućnost bolje ponude na tržištu i prihodovanja.

Sportski i rekreacijski ribolov: Sportski i rekreacijski ribolov prisutan je na području LAGUR-a za što je u ribolovnom moru RH potrebna dozvola, bez obzira obavlja li se sa obale ili iz brodice. Sve vrste dozvola za sportski ribolov na moru i dozvole za pridneni parangal sportskim ribolovcima prodaju se putem Hrvatskog saveza za športski ribolov na moru i njihovih članica – udruga za sportski ribolov na moru. Kupovina i izdavanje dozvola za sportski i rekreacijski ribolov provodi se preko sportsko-ribolovnih društava kojih na području LAGUR-a ima osam registriranih od koji su tri u Opatiji, dva na Cresu, dva na Lošinju i jedno u Mošćeničkoj Dragi. Ovaj vid aktivnosti važan je za održavanje i poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva za očuvanje običaja i identiteta lokalnih zajednica te u očuvanju i zaštiti prirodne baštine kao i utjecaja na turizam.

2.2.4. Sprega sektora ribarstva i poljoprivrede

Na području LAGUR-a poljoprivredne aktivnosti se odnose na maslinarstvo, ovčarstvo i pčelarstvo i to uglavnom na otocima. Poljoprivredno zemljište na cresko-lošinjskom otočju je 2019. godine zauzimalo 4.684,0269 ha, odnosno 3.206,1802 ha na području otoka Cresa i 1.477,8467 ha na području otoka Lošinja, dok je na razini Primorsko-goranske županije iznosilo 16.982,2019 ha. Površina oranica Grada Cresa iznosi 24,11 ha s ukupnim brojem od 57 parcela, dok Grad Mali Lošinj ima ukupnu površinu od 7,43 ha s ukupnim brojem od 46 parcela. Na

liburnijskom području zastupljena su usitnjena gospodarstva koja se bave povrćarskom proizvodnjom, maslinarstvom, vinarstvom, stočarstvom i pčelarstvom. Na području LAGUR-a registrirano je 744 poljoprivredna gospodarstva.

Od zaštićenih proizvoda na području LAGUR-a Zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI) registrirano je ekstra djevičansko maslinovo ulje otoka Cresa, oznaka izvornosti za Istarski med specifikacijom je proširena i na dio LAGUR-a: Opatija, Lovran, Mošćenička Draga, otoci Cres i Lošinj i trenutno je u postupku registracije. Na liburnijskom području zaštićeno je EU oznakom izvornosti Istarsko ekstra djevičansko maslinovo ulje. Pokrenut je postupak zaštite creske janjetine. Poljoprivredna proizvodnja se uglavnom plasira na lokalno tržište što omogućuje zdravu prehranu lokalnog stanovništva i plasman proizvoda za turističku ponudu. Potrebna su ulaganja u znanje i opremu za uvođenje suvremenih proizvodnih procesa, opremu za poboljšanje i proširenje proizvodnje i prerade, oprema i usluge za uvođenje digitalizacije, kao i ulaganja za održivo korištenje resursa (vode za navodnjavanje, održivi izvori energije). Potrebna su i ulaganja za podizanje kvalitete, inoviranje i stvaranja novih proizvoda visoke dodane vrijednosti valorizirajući autohtone sorte. Potrebno je ulagati u objekte, partnerstva i digitalna rješenja za direktnu prodaju, te razvijati prostore za preradu, prezentaciju i kušanje proizvoda. Bitno je očuvanje poljoprivredne proizvodnje važne za očuvanje tradicijskih agrarnih značajki i mozaičnosti krajobrazu, očuvanje bioraznolikosti, te zadržavanja stanovništva na ovom području.

Sprega ribarstva i poljoprivrede vidljiva je kroz plasman proizvoda u ugostiteljskim objektima. Nedovoljno je razvijena svijest o važnosti skraćivanja lanca opskrbe u poljoprivredi i ribarstvu te ne postoji jasna vizija komplementarnosti gastronomske, ali ni opće tržišne ponude.

2.2.5. Sprega sektora ribarstva i brodogradnje

Brodogradnja koja je prisutna na cresko-lošinjskom otočju, uz nautičko gospodarstvo i nautički turizam, jedan je od sektora Plave ekonomije koji značajno može podići razinu konkurentnosti malih poduzetnika. Trenutno na cresko-lošinjskom otočju djeluju 2 brodogradilišta od kojih jedno u Gradu Cresu, a drugo u Gradu Malom Lošinju.

Na otoku Lošinju svoju djelatnost obavlja brodogradilište Lošinjska plovidba – Brodogradilište d.o.o. Brodogradilište datira iz 1850. godine, a prepoznatljivo je po izgradnji najvećeg drvenog broda na Mediteranu i prvog čeličnog jedrenjaka. Poduzeće je registrirano za djelatnost Popravak i održavanje brodova i čamaca (33.15) i pruža usluge remonta i popravka brodova. Danas djeluje unutar grupe Lošinjska plovidba – Holding d.d. unutar kojeg je i poduzeće Lošinjska plovidba „Turizam“ d.o.o. Poduzeće je u 2019. godini zapošljavalo 83 osobe i ostvarilo je prihod od 68,80 milijuna kuna, odnosno dobit od 2,42 milijuna kuna.

Na području Grada Cresa djeluje poduzeće Brodogradilište Cres d.d., malo brodogradilište koje obavlja djelatnost remonta i djeluje od 1947. godine. Prema podacima FINE, u 2020. godini u brodogradilištu su bile zaposlene 24 osobe, a ostvaren je prihod od 8,23 milijuna kuna, odnosno dobit od 302.877 kuna.

Na kopnenom dijelu područja LAGURa ne djeluje niti jedno brodogradilište iako je na području Grada Opatije, u naselju Ika postojalo jedno od prvih brodogradilišta na području.

2.2.6. Sprega sektora ribarstva i turizma

Turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih aktivnosti na području LAGUR-a, a temelji se na tradiciji dugoj više od 180 godina. Zahvaljujući povoljnom položaju cijelog područja, očuvanoj prirodi te blagom klimi, turistima se pruža raznolika turistička ponuda. Radi globalnih trendova, ali iskustva s pandemijom COVID-19, potrebe i želje turista se mijenjaju pa je samim time potrebno konstantno unapređivati i usmjeravati turističku ponudu i sadržaje. Sektor ribarstva i s njim povezane djelatnosti aktivno sudjeluje u turističkoj ponudi prvenstveno u organizaciji raznih

gastro i drugih manifestacija. Turistički promet stranih turista nakon pandemije se stalno povećava, a područje cijelog LAGUR-a bilježi dobre rezultate turističkog prometa. Sve JLS razvijaju turizam koji se temelji na tradiciji te kulturnoj i prirodnoj baštini.

Izdvajamo Opatijsku rivijeru koja se proteže od Mošćeničke Drage do Opatije i poznatoj šetnici od Lovrana do Opatije (Lungomare), staru jezgru Lovrana, povijesne vile Lovrana i Opatije, Park prirode Učka s brojnim kanjonima i špiljama te šumama kestena odnosno lovranskog maruna, a na otocima je razvijen nautički i ronilački turizam. Osim toga zastupljen je i prirodni turizam (planinarenje i hodanje, ciklo-turizmom), lokalna gastronomija (tradicionalna i riblja kuhinja) i autohtoni proizvodi, cresko maslinarstvo i ovčarstvo, zdravstveni turizam (Lošinjski otok vitalnosti i Opatija) uz neprestano obogaćivanje sadržaja (wellness i zdravlje, aroma terapije, kulturna zbivanja, aktivan odmor, šetnice, jedrenje, sportski ribolov itd.) Smještajni kapaciteti se odnose na hotele, kampove i privatni smještaj.

Nautički turizam važna je odrednica razvoja i važan oblik turizma na području LAGUR-a i PGŽ, a osim prirodnih predispozicija, zbog blizine emitivnih tržišta ima snažnu osnovu za daljnji razvoj kao i prateće djelatnosti Plave ekonomije. Na području LAGUR-a se nalazi osam nautičkih luka koje se nalaze na području Cresa, Malog Lošinja, Nerezina, Ičića i Opatije.

Turizam na području LAGUR-a, kao i na cijelom području RH, karakterizira sezonalnost koja dovodi do opterećenosti infrastrukture, a tu je i očit utjecaj na izgrađenost prostora koja je izražena na liburnijskom dijelu LAGUR-a. Problem sezonalnosti se očituje u smanjenom broju poslova tijekom zimskih mjeseci i predstavlja jedan od razloga odlaska mladih osoba i obitelji s otoka.

Potrebno je ulagati u dodatnu segmentiranost turizma kako bi se obogatila struktura turističke ponude i ponudila jedinstvena turistička ponuda. U Malom Lošinju zabilježen je najveći broj noćenja, ukupno 1.961.412, a broj dolazaka je 283.243. Podaci pokazuju da u turizmu još nismo dostigli rekordnu 2019. godinu, ali odstupanja nisu velika. Ukupan broj noćenja LAGUR-a čini 5,31 % od ukupnog broja noćenja gostiju te 5,24% ukupnog broj dolaska turista na području RH, te 31,91 % ukupnog broja dolaska i 30,82 % ukupnog broja noćenja gostiju na području PGŽ. U **Prilogu 2** iskazan je broj dolaska i noćenja turista na području LAGURa u 2022.

Kada govorimo o smještajnim kapacitetima u turizmu, na području LAGUR-a ima ukupno 20.685 smještajnih jedinica, a to je 28,62 % smještajnih kapaciteta PGŽ. Kada promatramo broj kreveta, na području LAGUR-a nalazi se 55.158 kreveta što čini 26,89 % kreveta u županiji. Najveći broj smještajnih jedinica i kreveta se nalazi na području Malog Lošinja, a slijede Opatija i Cres. Međutim, udio hotelskog smještaja je znatno viši pa se tako na području LAGUR-a nalazi 69 hotela ili 38,12 % svih hotela u županiji. Podaci o smještajnim kapacitetima prema podacima iz sustava eVisitor koje nam je ustupila Turistička zajednica Kvarnera prikazani su u **Prilogu 2**.

Putem isticanja tradicije ribarstva, pomorstva i brodogradnje pridonosi se značajno promicanju identiteta, načina života i kulture ribarske zajednice. Prilike za razvoj novih turističkih proizvoda i atrakcija su: prijenos tradicionalnih ribarskih tehnika, upoznavanje akvakulture, upoznavanje s ribljim fondom kroz ronilački turizam, aktivno sudjelovanje u akcijama zaštite morske i kopnene bioraznolikosti, sportski ribolov, jedrenje i drugo. Navedeno je dobar temelj za valorizaciju svih događaja koji se povezuju s turizmom, ribarstvom i akvakulturom i drugim sektorima kako bi se stvorili novi turistički proizvodi te time povezali u jedinstvenu turističku ponudu područja LAGUR-a. Primjerice, uključiti tradicijski ribolov kao dio turističke i gastronomske ponude. To podrazumijeva dizanje svijesti svih nositelja turističkih aktivnosti, poduzetnika u svim sektorima, naročito ribara radi pružanja visoke razine kvalitete više nego što je sadašnja. Ukratko, za potrebe inovativne turističke ponude potrebna je suradnja između ribarskog i akvakulturnog, turističkog, obrazovnog, proizvodnog i uslužnog sektora, dakle multisektorski pristup koji će dovesti do tražene diversifikacije i povećanja mogućnosti većeg prihoda i zapošljavanja. To se

posebno istaklo u provedenom pilot-projektu 'Vela Vrata' u okviru provedbe Mjere III.1 „Pripremna potpora“ 2016. godine i dodjelom oznake kvalitete Local Fish.

2.3. DEMOGRAFSKA STRUKTURA I TRŽIŠTE RADA

Prema podacima iz popisa stanovništva iz 2021. godine, na području LAGUR-a živi 25.687 stanovnika, odnosno 2.603 stanovnika manje u odnosu na 2011. godinu čime je nastavljen trend pada broja stanovnika. Sve JLS bilježe smanjenje broja stanovnika. Jedan od razloga smanjenja broja stanovnika je manje novorođene djece u odnosu na broj smrtnosti stanovništva, budući da na području LAGUR-a živi stanovništvo starije životne dobi.

U svim JLS-ima bilježi se smanjenje broja kućanstava u odnosu na 2011. godinu i to ukupno za 684 kućanstva.

Najveću gustoću stanovnika bilježi Opatija s 158,49 stanovnika/km², dok je najmanja gustoća na Cresu s 9,31 stanovnika/km². Prosječna gustoća naseljenosti u LAGUR-u iznosila 39,54 stanovnika/km² što čini veliki pad u odnosu na 2011. godinu kada je gustoća stanovnika/km² bila 101,88.

Na području LAGUR-a prema popisu stanovnika iz 2021. godine evidentirane se ukupno 22.612 osobe u starosnoj skupini starijih od 15 godina od kojih je 11.802 osoba ženskog spola i 10.810 osoba muškog spola.

Kao i na području cijele RH, najveći broj stanovnika ima završenu srednju školu, ukupno 58,98 % od ukupno broja stanovništva LAGUR-a starijeg od 15 godina. Još se jednom naglašava nepostojanje formalnog obrazovanja za sektor ribarstva i akvakulture. Od ukupnog broja stanovništva starijeg od 15 godina, njih 45 nema završenu školu, 2.447 stanovnika ima završenu samo osnovnu školu, 13.337 stanovnika ima završenu srednju školu dok je čak 6.627 stanovnika visokoobrazovano. Najveći broj stanovnika s visokim obrazovanjem ima Grad Opatija i to 3.296. Čak 103 stanovnika ima status doktora znanosti što pokazuje velika odstupanja u odnosu na ostale navedene gradove i općine. Kod ostalih u obrazovnoj strukturi stanovnika ima najveći broj onih sa završenom srednjom školom. Obzirom na potrebe gospodarstva u svim prisutnim sektorima postoji potreba za cjeloživotnim učenjem, naročito u spajanju različitih sektora s ribarstvom. U tome treba više koristiti aktivne mjere politike zapošljavanja, naročito za mlade, fondove i programe EU. Prema podacima iz provedene ankete PGŽ-a proizlazi da u najvećem broju ribar ima srednju stručnu spremu i da je starosti više od 50 godina. Otvaranje odjeljenja za obrtničko zanimanje ribar u strukovnim školama bilo bi korisno za daljnji razvoj ove struke. Isto tako, predlažu se izvanškolske aktivnosti ili izrada projekata kojima bi se osnovnoškolci učili o ribarskim znanjima (pletenje mreže, kao što je to primjer iz osnovne škole u Mošćeničkoj Dragi). To bi svakako pridonijelo povećanom zanimanju djece i mladih za ribarstvo.

Radno sposobno stanovništvo u kategoriji od 15-64 godina, čini 59,69 % ukupnog broja stanovništva područja LAGUR-a (15.334 stanovnika od ukupno 25.687 stanovnika). Radno sposobne žene čine 49,71 % ukupnog broja radno sposobnog stanovništva LAGUR-a, odnosno 9,30 % ukupnog broja radno sposobnih žena na području PGŽ. Radno sposobni muškarci čine 50,29 % ukupnog broja radnog sposobnog stanovništva LAGUR-a te čine 9,41% ukupno radno sposobnih muškaraca na području PGŽ-a. Osobe starije od 60 čine 36,56 % od ukupnog broja stanovništva LAGUR-a, odnosno ukupan broj osoba starosne skupine iznad 60 godina iznosi 9.392 osobe. Grad Opatija ima najveći broj radno sposobnog stanovništva te on iznosi 6.080 stanovnika, a najmanje radno sposobnog stanovništva ima Općina Mošćenička Draga, 720 stanovnika.

Prosječna starost radno sposobnog stanovništva na području LAGUR-a iznosi 48,2 godina te je 1,5 % veća od prosjeka PGŽ. Nedostatak radne snage je prisutan u svim sektorima, a najizraženiji je u sektoru ugostiteljstva i hotelskoj industriji. Nedostatak radne snage predstavlja najveći izazov u funkcioniranju gospodarstva na području LAGUR-a. U **Prilogu 1** nalazi se tablični prikaz broja radno sposobnog stanovništva prema spolu te prema godinama kao i prosječnu starost radno sposobnog stanovništva kao i struktura i broj nezaposlenih osoba.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u 2022. godini na području LAGUR-a bilo je 509 nezaposlenih osoba, od čega je 279 nezaposlenih žena te 203 nezaposlenih muškaraca. Najveći broj nezaposlenih osoba zabilježen je u Gradu Opatiji u kojem je ukupna nezaposlenost 269 od čega je 155 nezaposlenih žena te 114 nezaposlenih muškaraca. Najmanju nezaposlenost bilježi Grad Cres u kojem su ukupno nezaposlene 34 osobe od kojih je 19 žena te 15 muškarca. Na području LAGUR-a udio nezaposlenih je 8,5 % ukupne županijske nezaposlenosti. Ukupan broj nezaposlenih je u konstantnom padu, zahvaljujući proaktivnoj politici poticanja zapošljavanja.

2.4. CIVILNI SEKTOR

Područje LAGUR-a ima razvijeni civilni sektor s velikim brojem registriranih udruga koje djeluju u svim sektorima, a posebno želimo naglasiti zakladu koja djeluje na području Grada Opatije i to Hrvatska zaklada za znanost, Ured Opatija. Prema podacima iz Registra Udruga i internim evidencijama koje je izradio LAGUR, u 2023. godini na području LAGUR-a aktivno je ukupno 549 udruga. Najveći broj aktivnih udruga, 262, je na području Grada Opatije. Udruge djeluju u područjima kulture i umjetnosti, zdravstva, sporta, ugostiteljstva, zaštiti stanovnika, vatrogastva itd. U **Prilogu 4** prikazan je popis udruga na području LAGUR-a raspoređen po JLS.

U svim JLS s područja LAGUR-a djeluju udruge koje obavljaju djelatnosti vezane uz ribarstvo poput ribolovnih udruga športskog ribolova, podvodnih aktivnosti, a u Malom Lošinjju djeluje udruga profesionalnih ribara „Ježinac“.

3. PARTNERSTVO I UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA

3.1. OPIS PARTNERSTVA

LAGUR Vela vrata osnovan je 2016. godine kao udruga čiji su osnivači dionici s područja Grada Malog Lošinja, Grada Cresa, Općine Mošćenička Draga, Općine Lovran i Grada Opatije. LAGUR je osnovan poštujući LEADER/CLLD načela koristeći "bottom-up" metodologiju te uključujući pravne i fizičke osobe (obrtnike) iz javnog, civilnog i gospodarskoga sektora. LAGUR ima zadatak identificirati probleme, izraditi i implementirati LRSR i donositi odluke o odabiru projekata kojima bi se postigli njeni ciljevi. Sjedište LAGURa definira se Statutom, a trenutno je u Gradu Cresu te periodično djeluje u operativnim uredima (podružnicama bez pravne osobnosti) kroz dežurstva u drugim JLS. Najviše upravno tijelo je Skupština i sastavljena je od svih članova. Skupština broji 22 članova, od čega je 27% predstavnika javnog sektora, 41% predstavnika gospodarskog sektora ribarstva, te 32% civilnog sektora. Planira se proširenje članstva prema iskazanim interesima dionika. U **Prilogu 5**. naveden je popis članstva po sektorima.

Izvršna tijela LAGURa, sukladno Statutu, čine Predsjednik, Voditelj i Upravni odbor koji se sastoji od 9 članova od čega su 3 predstavnika iz javnog sektora (jedinice lokalne samouprave), odnosno 33%, 2 predstavnika iz civilnog (22%) i 4 člana predstavljaju gospodarski sektor ribarstva zastupljenošću od 45%.. Navedenom strukturom osigurano je da niti jedan sektor

nema većinsku zastupljenost u odlučivanju (više od 50%). Obveze Upravnog odbora definirane su Statutom koji donosi Skupština.

Tablica 5. Struktura tijela LAGUR-a Vela vrata

Struktura partnerstva LAGUR-a Vela vrata									
Struktura Skupštine					Struktura Upravnog odbora				
Rodna struktura		Sektori			Sektori			Rodna struktura	
M	Ž	Javni	Gospodarski	Civilni	Javni	Gospodarski	Civilni	M	Ž
18	4	6	9	7	3	4	2	6	3
82%	18%	27%	41%	32%	33%	45%	22%	67%	33%
Ukupno 22 člana					Ukupno 9 članova				

Izvor: Arhiva LAGURa Vela vrata

3.2. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA

Prilikom izrade ovog strateško-planskog dokumenta u 2023. godini, LAGUR je uložio značajne napore u proširenje znanja i kompetencija djelatnika i dionika kako bi usvojili potrebne informacije o provedi Europskog zelenog plana i povezanim strategijama, primjenu inovacija i podizanje svijesti o važnosti integracija načela Plave ekonomije. Organizirana su događanja na lokalnoj razini. LAGUR je uključio širu javnost kroz ciljane i koordinirane pozive na aktivnosti koje su prilagođene interesnim skupinama identificiranim kroz dosadašnje iskustvo LAGUR-a. Proveden je niz individualnih konzultacija s ključnim dionicima, online, telefonski, u uredu LAGUR-a ali i na terenu, kako bi se zajedno s potencijalnim korisnicima razvile projektne ideje prema potrebama terena i usklađene s ciljevima PRA i drugih politika. Sudjelovanje zajednice u animacijsko-konzultacijskom procesu osiguralo je sakupljanje relevantnih informacija o razvojnim potrebama i potencijalima područja, isticanje komparativnih prednosti i autentičnosti područja, a za potrebe izrade osnovne, SWOT analize i analize potreba, te kreiranje prioriternih mjera.

Animacijsko-konzultacijski proces proveden je koristeći pet osnovnih alata:

1. prikupljanje informacija za oblikovanje temeljnih odrednica LRSR prikupljanjem projektnih ideja zainteresirane javnosti putem objave javnog poziva;
2. informiranje javnosti za podizanje interesa za sudjelovanje u oblikovanju LRSR-a, komuniciranje rezultata provedbe LRSR 2014. - 2020. i predstavljanje uspješno provedenih projekata, te informiranje o mogućnostima koje pruža PRA, a koje će biti moguće ostvariti putem provedbe LRSR iz sredstava alociranih LAGUR-u i to putem prezentacija na sektorskim sastancima, te putem vijesti na društvenim mrežama, webu LAGUR-a i lokalnim medijima;
3. edukacijsko-informativne aktivnosti za širu javnost i članove partnerstva na interaktivnim radionicama;
4. konzultacijski sastanci i radne skupine s ciljanim interesnim skupinama i ključnim razvojnim dionicima za konkretiziranje potreba područja i kreiranje intervencija koje mogu udovoljiti detektiranim potrebama;
5. konzultacijski sastanci s organizacijama koje provode LEADER/CLLD strategije u području Zajedničke poljoprivredne politike i Zajedničke ribarstvene politike na regionalnoj i

transnacionalnoj razini u okruženju s ciljem stvaranja integriranih, inovativnih i usklađenih strategija koje mogu odgovoriti potrebama zajednice.

Proces uključivanja zainteresiranih dionika u izradu LRSR proveden je implementiranjem *bottom-up* pristupa kroz informativno-animacijske aktivnosti, aktivnosti upoznavanja uže radne skupine s metodologijom izrade LRSR, sastanke za djelatnike, volontere, Upravni odbor i članove koji uključuju izlazak na teren i sektorske sastanke, jačanje komunikacije s dionicima i postizanje veće razine svjesnosti o participativnom procesu izrade LRSR. Proces uključivanja zainteresirane javnosti, kroz aktivnosti za educiranje, animiranje i informiranje nastavit će se nakon usvajanja LRSR, a za potrebe jačanja odnosa unutar partnerstava, te zbog kvalitetnog praćenja ostvarenih postignuća putem mjerljivih pokazatelja kako bi se osigurala kvalitetna provedba. Usklađivanje dobivenih informacija, raznih inputa, projekata i mišljenja, te oblikovanja inovativnog i integriranog karaktera LRSR u okviru zadanog financiranja pristupom jednom fondu završeno je zaključno sa sjednicom Skupštine LAGUR-a održane 20. listopada 2023. godine, gdje je postignut konsenzus partnerstva o temeljnim razvojnim smjernicama i sadržaju nove LRSR. Popis uključenih dionika nalazi se u **Prilogu 6.**

Planira se nastavak suradnje s dionicima svih sektora u svrhu praćenja i vrednovanja rezultata LRSR te podizanje kompetencija dionika područja kroz animacijske, edukativne i konzultacijske aktivnosti. Indikativni Plan uključenosti lokalnih dionika u buduće aktivnosti dostupan je u **Prilogu 7.**

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA PODRUČJA LAGURA VELA VRATA

4.1. SWOT ANALIZA

Snage i slabosti te prilike i prijetnje za razvoj područja LAGUR-a nastale su temeljem konzultacijsko-animacijskog procesa sa svim dionicima i članovima LAGUR-a, te interpretacijom podataka iz osnovne analize LAGUR područja. U nastavku je pregled rezultata SWOT analize za razvoj ribarstva, akvakulture i cjelokupnog ribarstvenog područja uključujući ribarstvenu zajednicu. **U SWOT analizi su zastupljene sve značajke iz opisa područja i temelji se na pouzdanim podacima i pokazateljima.**

SNAGE	SLABOSTI
<p>Opće i zemljopisne značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odličan geostrateški položaj područja i postojanje glavnih prometnih pravaca povezanih s ostatkom RH i Pan-europskim koridorima u kopnenom dijelu LAGUR-a, - Postojanje stabilnih trajektnih veza kopna i otočja, - Postojanje pograničnog područja sa Slovenijom i Italijom, - Značajna zaštićena prirodna i ostala kulturna i arhitektonska baština, - Visok stupanj očuvanosti prirode, krajobraza i bioraznolikosti, - Područja zaštićene prirode u NATURA 2000, - Dobra kakvoća mora, - Blizina urbanih središta, - Širokopojasni internet dostupan je na kopnu, 	<p>Opće i zemljopisne značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neravnomjerna naseljenost na području LAGUR-a, - Smanjena populacija kvarnerskog škampa, <p>Infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neadekvatna komunalna infrastruktura, - Propadanje infrastrukture za društvene potrebe, - Nedostatna frekvencija brodskih linija za otoke, - Nedostatan stalan broj vezova za ribarska plovila, naročito u turističkoj sezoni - Nedostatna tehnička i komunalna opremljenost iskrcajnih luka, - Neodržavana postojeća infrastruktura u lukama, - Dovođenje izgradnje sustava otpadnih voda, - Slaba brzina pristupa internetu na otocima, - Neadekvatna i nedostatna infrastruktura niskonaponske mreže,

<p style="text-align: center;">Infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nad standard u zdravstvenoj zaštiti na kopnu, <p style="text-align: center;">Demografske i društvene značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Područje visoke kvalitete života na temelju kvalitetnog okoliša, povoljnih klimatskih uvjeta i prirodnih resursa, - Velika tradicija obrtništva i poduzetništva i tradicija brodogradnje, - Visoka razina ribarskih i pomorskih znanja i vještina, - Otvorenost područja LAGUR-a za međužupanijsku, međuregionalnu, prekograničnu i međunarodnu suradnju, - Kontinuirana provedba transnacionalnih projekata povezanih s ribarstvom na razini cijelog Jadrana, - Postojanje visokoškolske ustanove za kadrove u turizmu, te centra kompetencija, - Iskustvo u provedbi EU projekata, - Dobro razvijen civilni sektor, - Dobra obrazovanost stanovništva i niska nezaposlenost, <p style="text-align: center;">Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobra turistička ponuda kroz kvalitetnu gastro ponudu, bogat kulturni program i povijesno nasljeđe, - Pružanje usluga smještaja, priprema i usluživanje hrane – ugostiteljstvo, - Blizina turističkih središta i emitivnog tržišta, - Trgovina na veliko i malo, - Tradicija ribarske i pomorske baštine, - Razvijen turizam i postojanje selektivnih oblika turizma, - Razvijene male poslovne zone, - Pretežitost održivog ribarstva selektivnim alatima, - Postojanje udruge profesionalnih ribara, te transnacionalnih udruženja, - Veliki broj registriranih ribara i izdanih povlastica. 	<p style="text-align: center;">Demografske i društvene značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak radne snage i nedovoljno obrazovana radna snaga, - Nepostojanje formalnog obrazovanja za ribare, - Nedostatak komunikacije ribara i regionalne vlasti i izostanak mogućnosti za financiranje putem županijskog proračuna, - Nedostatna suradnja sa znanstvenim institucijama za ribarstvo i zaštitu okoliša, - Niska digitalna pismenost u sektoru ribarstva, - Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti morskih ekosustava i općenito o okolišu i NATURA 2000 područjima, - Nedostatak poslovnih znanja i vještina za diverzifikaciju, - Nedostatak studija i istraživanja o stanju okoliša i zajednice, <p style="text-align: center;">Gospodarske značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slaba povezanost ribarstva i drugih sektora, - Nedovoljno diverzificirana turistička ponuda i sezonalnost turizma, - Manjak sprege ribarstva i diversifikacije u turizam, - Nedovoljna ponuda kulturnih i društvenih sadržaja izvan sezone, - Nepovoljna demografska struktura i kretanja, - Nepostojanje objekata za preradu ribe, - Baziranje ribolova na samo jednoj vrsti ribe - Nedovoljna ulaganja u promociju ribe kao namirnice, - Nedostatna kvaliteta transportnih vozila za ribe (bez opreme za proizvodnju leda), - Nedovoljna opremljenost ribarskih plovila za siguran rad, - Nedostatak prostora za skladištenje morskih organizama, - Nedostatak potpunih djelatnosti za opstanak sektora, - Nedovoljno korištenje inovacija u gospodarstvu i alata za zeleno-plavu i digitalnu tranziciju.
PRILIKE	PRIJETNJE
<p style="text-align: center;">Opće i zemljopisne značajke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ravnomjerni razvoj cijelog područja u okviru koncepta <i>Plave ekonomije</i>, - Zaštita morskog i priobalnog okoliša, prikupljanje podataka o okolišu zbog boljeg upravljanja, obnova habitata i sl., - Zaštita ribljeg fonda kroz bolje upravljanje ribarstvenim područjem na temelju sudjelovanja zainteresirane zajednice, - Ograničavanje priobalne zone samo na selektivne alate, 	<p style="text-align: center;">Vanjske prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilagođavanje ribarske politike u riječkom zaljevu sukladno selektivnim malim alatima, - Nepostojanje institucionalne potpore za ribarstvo i akvakulturu na županijskoj i lokalnoj razini, - Prostorno-planska i strateška legislativa i administriranje, - Neučinkovita državna i javna administracija, - Klimatske promjene i invazivne vrste, - Smanjenje ribljeg fonda, - Rizici po bioraznolikost zbog nasipavanja plaža, - Prevelika urbaniziranost i izgradnja,

<ul style="list-style-type: none"> - Mogućnost zaštite i suradnja na zaštiti kvarnerskog škampa oznakom izvornosti, - Znanstvena istraživanja ribarstvenog područja i primjena inovacija u ribarstvu, - Poticanje istraživanja i suradnje sektora ribarstva sa znanstveno-istraživačkim institucijama, - <li style="text-align: center;">Infrastruktura - Povećanje opremljenosti iskrcajnih luka, uključujući objekte i opremu za čuvanje i skladištenje morskih organizama, komunalnu opremu i dr., - Korištenje obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar, vodik), - <li style="text-align: center;">Demografske i društvene značajke - Očuvanje, zaštita i interpretacija prirodne, tradicijske i kulturne baštine, - Edukacija radne snage za sve sektore, - Edukacija, razmjene znanja, iskustava i dobrih praksi, posebice usmjerenih na mlade, - Poticanje mladih na bavljenje ribarstvom, - Stvaranje povoljnog okruženja za smanjenje nezaposlenosti putem poticanja mladih, žena, mladih obitelji i sl., - Pokretanje izvanškolskih aktivnosti ili projekata za učenike o učenju o ribarskim znanjima i pomorstvu, - Razvoj civilne zaštite i vatrogastva na moru, - <li style="text-align: center;">Gospodarske značajke - Poticanje unapređenja razvoja poduzetništva i ribarstva, - Organizacija tržišta proizvodima ribarstva i razvoj prodajnih kanala za prodaju proizvoda ribarstva i akvakulture, uključujući kratke opskrbe lance, - Sinergija i bolja suradnja između raznih sektora za diverzifikaciju djelatnosti, - Stvaranje jedinstvene ponude proizvoda i usluga za turizam i druge sektore i poticanje dodatne segmentacije turizma, - Ulaganja u marketing i promidžbu područja, proizvoda i usluga i bolja promocija gospodarstva, turizma i ribarstva, te označavanje, brendiranje i promocija lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture, - Suradnja ribara i lokalnih ugostitelja i razvoj lokalnog tržišta, te dizanje kvalitete ponude ribe i ribljih proizvoda kao temelj gastronomske ponude u turizmu, - Jače uključivanje proizvoda ribarstva i akvakulture u škole i javne ustanove, - Stvaranje mreže CLLD organizacija i suradnje (nacionalne, prekogranične, transnacionalne), 	<ul style="list-style-type: none"> - <li style="text-align: center;">Infrastruktura - Opskrba vodom i uklanjanje otpadnih voda, - Gospodarenje otpadom i postojanje divljih odlagališta, - <li style="text-align: center;">Demografske i društvene značajke - Loša radna etika i nedostatak radne snage, - Nedostatak svijesti o mogućnostima iskorištavanja postojeće kulturne infrastrukture i prirodne baštine u turističkim proizvodima, - Zamiranje tradicije i starih običaja, posebice znanja o tradicijskoj brodogradnji, ribarstvu i pomorstvu, - <li style="text-align: center;">Gospodarske značajke - Nedovoljna svijest o nužnosti udruživanja za nastup na tržištu, - Nedovoljna motiviranost za bavljenje ribarstvom, posebice kod mladih i starosna struktura ribara, - Problem financiranja vlastitog učešća i predfinanciranja odobrenih sredstava u EU projektima, - Ograničen pristup sredstvima za financiranje zbog visokog indeksa razvijenosti JLS, - Kočarenje, - Predstavnici ribarenja selektivnim alatima nisu zastupljeni kroz vlastita neprofitna udruženja, - Povećanje uvoza, - Ograničeno tržište zbog male kupovne moći potrošača i povećanje cijena krajnjeg proizvoda u trgovini na veliko i malo, - Nekontrolirano ronjenje i neregulirani podvodni ribolov, - Pretežitost masovnog turizma.
---	---

<ul style="list-style-type: none"> - Mogućnost dobivanja sredstva iz raznih fondova EU, - Umrežavanje i suradnje s potpornim razvojnim agencijama, HUB-ovima, inkubatorima, obrazovnim institucijama i JL(R)S na razini PGŽ i šire, - Razvoj ronilačkih atrakcija i ronilačkog turizma, - Pобоljšanje uvjeta rada i sigurnosti i briga o zdravlju ribara, - Modernizacija ribarske flote, - Poticanje konzumacije ribe i plodova mora i povećanje ugleda sektora ribarstva i akvakulture. 	
---	--

4.2. PRIKAZ POTREBA PODRUČJA LAGURA VELA VRATA

Uzevši u obzir ograničenja EFPRA u nemogućnosti financiranja primjerice povećanja ribolovnog napora, kupovine ribolovnih alata ili pak zamjene pogonskih motora, LAGUR je tijekom provedbe konzultacijskog procesa identificirao druge istaknute potrebe malih ribara u njihovu poslovanju, a koje će, uz ostale, biti moguće financirati u okviru LRSR.

Ove potrebe treba povezati s ostalim potrebama i onda, sinergijskim djelovanjem kroz grupe projekata doprinijeti ukupnom poboljšanju kvalitete življenja stanovništva, socijalnoj koheziji i održivom plavom rastu, **koristeći digitalne alate, moderne tehnologije i inovativne pristupe.**

Da bi se omogućio učinkovitiji integrativni razvoj čitavog područja potrebni su zahvati na povećanju suradnje i povezanosti unutar čitavog područja, na poboljšanju svih oblika gospodarske i društvene komunikacije i jačanju gospodarskih i društvenih veza. Od ključne je važnosti jačati umrežavanja, osnaživati zajedništvo u svrhu smanjenja društvenih nejednakosti, olakšati pristup prijenosu znanja i vještina lokalnom stanovništvu u procesu gospodarske, zelene i digitalne tranzicije, te razvijati identitet i vidljivost područja.

Prioritetne razvojne potrebe područja LAGUR-a Vela vrata, kao i ciljevi i prioritetne mjere su rezultat konzultacijskog procesa sa širokim rasponom lokalnih razvojnih dionika, te interpretacijom podataka dobivenih u SWOT analizi LAGUR područja. Tijekom izrade SWOT analize LAGUR je istaknuo one razvojne potrebe (P1. - P4.) čijem rješavanju može mjerljivo doprinijeti u okviru mjere za provedbu lokalnih strategija razvoja u ribarstvu Programa za ribarstvo i akvakulturu RH za razdoblje 2021. - 2027., te se u nastavku donose u korelaciji s razvojnim problemima.

P1: Stvoriti uvjete za inovativno, održivo i diverzificirano gospodarstvo u okviru koncepta Plave ekonomije i jačati malo ribarstvo duž cijelog vrijednosnog lanca

Budućnost malog, obalnog i artizanalnog ribolova zavisna je od aktivnosti koje pridonose povećanju profitnih marži ribara. Potrebno je poboljšati organizacijske i komercijalne kapacitete sektora i pružiti podršku za edukaciju i osposobljavanje mladima, ženama i marginaliziranim skupinama za uključivanje u sektor, te promicati veće prihode od ribarstva bez povećanja ribolovnog napora, posebice kroz diverzifikaciju.

Potrebno je također poboljšati radne uvjete, ojačati položaj ribarstva u cjelokupnom lancu opskrbe s ciljem pružanja podrške sustavu sigurnosti opskrbe zdravom hranom za zajednicu.

U cilju povećanja ugleda malog ribolova potrebno je isticati tipična obilježja koja uključuju:

- nizak utjecaj na okoliš;

- raznolikost vrsta,
- ribolovna područja i alata ovisno o godišnjem dobu;
- mali opseg proizvodnih aktivnosti;
- poštovanje bioloških i migratornih ciklusa različitih vrsta zahvaljujući njegovoj raznolikosti i selektivnoj upotrebi alata;
- niske razine usputnog lova i odbačenog ulova određenih vrsta;
- sposobnost generiranja većih prihoda po uloženom euru, većeg ulova po litri potrošenoga goriva i veće socioekonomske vrijednosti po kilogramu iskrpane ribe;
- jačati vidljivost angažmana gospodarskog sektora u zajednicama.

Poticanje na konzumaciju ribe, gastronomsku uporabu i uključivanje proizvoda ribarstva i akvakulture u jelovnike javnih ustanova, promocija i podizanje vrijednosti proizvoda ribarstva i akvakulture ključna su razvojna potreba, kao i osiguravanje sljedivosti proizvoda. Potrebno je ulagati u objekte, partnerstva i digitalna rješenja za direktnu prodaju, te opremanje za bolje trženje proizvoda ribarstva i akvakulture i razvoj kratkih opskrbnih lanaca.

Neophodne su i aktivnosti za razvoj komplementarnih djelatnosti ribara, uključujući udičarstvo odnosno ribolovni turizam, restorane, okolišne usluge u području ribolova, obrazovne aktivnosti o ribolovu i druge komplementarne djelatnosti kojima se pripadnici sektora odmiču od primarne djelatnosti. Potrebno je pružati potporu razvoju održivih selektivnih oblika turizma, povezanih s prirodnom, kulturnom i maritimnom baštinom i tipičnom gastronomijom, kako bi se dodatno potaknuo HORECA sektor na uvažavanje lokalnih odrednica povezanih s ribarstvom i morem.

Razvoj i jačanje komplementarnih gospodarskih aktivnosti u ribarstvu i akvakulturi primjer je diverzifikacije izvan sektora, čime se ublažava pritisak na riblji fond i stvaraju mogućnosti novih poslovnih prilika (kao i novih izvora prihoda za gospodarske subjekte u ribarstvu), istovremenim oslanjanjem na manje osjetljive resurse.

Diverzifikacija zahtijeva pripremu ribara, gospodarskih subjekata izvan sektora ribarstva i cijele zajednice na promjene, jačanje njihovog razumijevanja i osviještenosti o rizicima uslijed klimatskih promjena i otvaranje novih tržišnih mogućnosti za nove proizvode, kao i prijenos znanja o inovativnim modelima i tehnologijama, te alatima za digitalnu tranziciju.

U tom kontekstu, diverzifikacija bi trebala biti podržana na način da se poboljša percepcija potrošača prema ribarskim proizvodima, te da se potiče bolja međusektorska suradnja, korištenje OIE i primjena inovativnih modela i tehnologija uz korištenje alata za pravednu zeleno-plavu i digitalnu tranziciju.

Sva ulaganja i aktivnosti trebaju ujedno doprinositi i boljem očuvanju okoliša i zaštiti prirode, povećanju korištenje energije iz obnovljivih izvora i jačanju energetske učinkovitosti.

Posebne napore potrebno je uložiti u poticanje mladih na izbor karijere u sektoru ribarstva i akvakulture i povezanim djelatnostima, kao i voditi brigu o teritorijalnoj i socijalnoj koheziji područja, uvažavajući odredbe o rodnoj i svakoj drugoj ravnopravnosti i nediskriminaciji.

Integracija i poštivanje načela Plave ekonomije može doprinijeti zadovoljavanju ove potrebe.

P2: Poboljšati uvjete poslovanja u sektoru ribarstva na području LAGURa, ojačati dostupnost komplementarnih usluga za sektor ribarstva i modernizirati malu ribarsku flotu

Mali ribari na dnevnoj se bazi susreću s otežanim uvjetima rada na svojim plovilima prilikom obavljanja osnovne djelatnosti, prilikom iskrcaja, prijevoza, skladištenja i trženja svojih proizvoda, uključujući i u objektima za trženje proizvodima ribarstva i akvakulture (ribarnice i sl.).

Ističe se potreba za nabavkom rashladnih vozila, opreme za sigurnost na plovilu (osobni lokacijski uređaji, osobna sigurnosna oprema, oprema za protupožarnu zaštitu i zaštitu od

potapanja, komunikacijska oprema, oprema za spašavanje na moru, ulaganja povezana sa sigurnošću palube i drugo), ulaganja u poboljšanje hidrodinamike trupa i dr. Kroz ulaganja povezana sa zaštitom zdravlja i sigurnošću na ribarskim plovilima, energetsom i okolišnom učinkovitošću i ublažavanjem posljedica klimatskih promjena neophodno je modernizirati flotu u sektoru malog priobalnog ribarstva.

Zbog toga što je područje LAGUR-a značajno orijentirano ka nautičkom i pomorskom izletničkom turizmu, potrebno je dalje unaprjeđivati prihvatnu infrastrukturu, jer se ribari susreću s nedostatkom mjesta u lukama i sigurnog veza za ribarska plovila.

Pristupi lukama i iskrcajnim mjestima trebaju se obnavljati kako bi se osigurao nesmetani iskrcaj, ali i ponuditi daljnje mogućnosti za prostore za skladištenje morskih organizama, ribarske kućice i ledomate. U lukama je potrebno povećati tehničku opremljenost, uključujući prihvatnu opremu i omogućavanje opskrbe ribarskih plovila, kao i komunalnu opremu i opremu za primjereno odlaganje otpada iz mora.

Kako bi se za plovila smanjio broj dana provedenih „na suhom“, potrebno je potaknuti lokalni razvoj komplementarnih djelatnosti i ojačati ili pokrenuti nove obrtničke usluge povezane s ribarstvom, poput brodomehanike, brodoelektrike, redovnog održavanja vanbrodskih motora, servisa i popravaka, ugradnje raznih navigacijskih uređaja, ugradnje tendi i ograda i ostale nautičke opreme.

P3: Valorizirati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu, očuvati bioraznolikost i aktivno djelovati u zaštiti i obnovi okoliša i borbi protiv klimatskih promjena

Nedovoljno je prepoznata i korištena kulturna baština na području LAGUR-a, a nematerijalna baština ne promovira se i ne njeguje u dovoljnoj mjeri, što je prijetnja za njezin opstanak i ukupan identitet područja. Potrebno je ulagati u novu i postojeću turističku infrastrukturu i razvoju novih razloga dolaska gostiju za cjelogodišnji održivi turizam.

Zbog stanja okoliša i djelovanja čovjeka, bioraznolikost je ugrožena i potrebno je značajno pridonositi njezinu očuvanju kroz aktivnosti podizanja svijesti lokalnog stanovništva i posjetitelja, male akcije na lokalnoj razini, istraživanje i sl.

Potrebno je unaprijediti očuvanje zaštićenih dijelova prirode i nadzor nad njima, kao i svih drugih vrijednih prirodnih osobitosti na čitavom području LAGUR-a, te valorizirati i interpretirati kulturnu i prirodnu baštinu primjenom suvremenih digitalnih tehnologija.

Projekti koji valoriziraju maritimnu baštinu posebice doprinose zadovoljavanju ove potrebe.

Ujedno je potrebno jačati umreženost, suradnju i partnerstva za zadovoljavanje ove potrebe, te sinergijski i međusektorski planirati aktivnosti i projekte, a aktivnosti usmjeriti i na podizanje svijesti o klimatskim promjenama i borbu protiv njih.

P4: Unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice i olakšati pristup prijenosu znanja i vještina za razvoj društvenih inovacija, jačanje socijalne inkluzije i teritorijalne kohezije

Otežana je dostupnost raznim uslugama, pa je potrebno razvijati nova inovativna poslovna, tehnološka i društvena rješenja kako bi se olakšao pristup uslugama svim stanovnicima područja.

Također je potrebno pružiti podršku jačem korištenju OIE za cijelu zajednicu u borbi protiv energetske siromaštva.

Društvena infrastruktura i ulaganja u opremanje posebno je važno u području predškolskog i školskog odgoja, zdravlja, društvene uključenosti, sporta i rekreacije, ali i za daljnji razvitak civilnog sektora. Unapređenje uvjeta za život stanovništva važno je i radi smanjivanja iseljavanja mladih i naseljavanja mladih obrazovanih obitelji.

Jačanje civilnog društva važno je zbog doprinosa poboljšanju kvalitete života malim zajednicama i očuvanju njihovog identiteta i društvenih vrijednosti, te preduvjet za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa.

Potrebno je povezati ulaganja u malu infrastrukturu s organiziranjem i provedbom osnovnih usluga za stanovništvo npr. primjenom integriranih mikrotransportnih i paratranzitnih rješenja u sprezi s korištenjem OIE, za administrativne usluge putem digitalnih platformi i slično.

Tablica 6. Prikaz razvojnih potreba u korelaciji s razvojnim problemima

RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI PROBLEMI
P1: Stvoriti uvjete za inovativno, održivo i diverzificirano gospodarstvo u okviru koncepta Plave ekonomije i jačati malo ribarstvo duž cijelog vrijednosnog lanca	<ul style="list-style-type: none"> - Slaba povezanost ribarstva i drugih sektora, posebice HORECA sektora, - Nedovoljno diverzificirana turistička ponuda i sezonalnost turizma, - Nedovoljna ulaganja u promociju ribe kao namirnice, - Nedostatna kvaliteta transportnih vozila za ribu (bez opreme za proizvodnju leda), - Smanjenje prihoda u sektoru ribarstva i manjak komplementarnih diverzificiranih djelatnosti, - Nedostatak poslovnih znanja i vještina za diverzifikaciju, - Nedovoljno uključeni mladi u sektoru ribarstva.
P2: Poboljšati uvjete poslovanja u sektoru ribarstva na kopnu, ojačati dostupnost komplementarnih usluga za sektor ribarstva i modernizirati malu ribarsku flotu	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatna tehnička i komunalna opremljenost iskrcajnih luka, - Neodržavana postojeća infrastruktura u lukama, - Nedovoljna opremljenost ribarskih plovila za siguran rad i zastarjele tehnologije, - Neadekvatna transportna vozila i uvjeti poslovanja na kopnu, - Nedostatak prostora za skladištenje morskih organizama, ledomata i ribarskih kućica, - Nedostatak servisnih usluga i djelatnosti komplementarnih sa sektorom ribarstva.
P3: Valorizirati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu, očuvati bioraznolikost i aktivno djelovati u zaštiti i obnovi okoliša i borbi protiv klimatskih promjena	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna ponuda kulturnih i društvenih sadržaja izvan sezone, - Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti okoliša i bioraznolikosti i borbi protiv klimatskih promjena i nedovoljan broj okolišnih projekata i akcija, - Nedostatna suradnja sa znanstvenim institucijama za ribarstvo i zaštitu okoliša, - Nedostatak svijesti o mogućnostima iskorištavanja postojeće kulturne infrastrukture i prirodne baštine u turističkim proizvodima, - Zamiranje tradicije i starih običaja, posebice znanja o tradicijskoj brodogradnji, ribarstvu i pomorstvu, - Propadanje infrastrukture za društvene potrebe, - Nedostatak društvene kohezije.
P4: Unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice i olakšati pristup prijenosu znanja i vještina za razvoj društvenih inovacija, jačanje socijalne inkluzije i teritorijalne kohezije	<ul style="list-style-type: none"> - Propadanje infrastrukture za društvene potrebe, - Neujednačeni pristup temeljnim uslugama, - Nedostatak znanja i kompetencija u procesu zelene i digitalne tranzicije, - Niska digitalna pismenost u sektoru ribarstva, - Nedostatak društveno-ekonomske suradnje, - Nedovoljno razvijene regionalne, nacionalne i transnacionalne suradnje.

5. OPIS CILJEVA, PRIORITETA I MJERA

Na temelju osnovne analize područja, SWOT analize te iznesenim problemima i prijedlozima u raspravama, konzultacijama i provedbenih radionica sa svim dionicima i članovima LAGUR-a, iznose se obrazloženja izabranih strateških ciljeva (SC), razvojnih prioriteta (RP) i mjera temeljenih na PRA 2021. - 2027. i prioritetu 3 Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica.

SC1: Razvoj konkurentnog i otpornog gospodarstva

Strateškim ciljem 1. izravno se doprinosi ispunjavanju detektiranih potreba P1, P2 i P4, te Prioritetu 1. PRA 2021.-2027. Poticanje održivog ribarstva te obnova i očuvanje vodenih bioloških resursa i prioritetu 3 Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica, kao i prioritetnim tematskim područjima Strategije pametne specijalizacije (S3).

RP1: Povećanje konkurentnosti ribarstvenog područja i unapređenje lanca vrijednosti kroz diverzifikaciju djelatnosti i razvoj tržišta

Ovim razvojnim prioritetom LAGUR želi postići socioekonomsku održivost ukupnog područja, s naglaskom na ključne razvojne sektore (ribarstvo, potporne djelatnosti, razvoj komplementarnih usluga ribarstvu) te turizam, kao i djelatnostima koje su sa njima povezane, ali i drugim djelatnostima koje na području sve više postaju deficitarne, posebno one koje su vezane uz poduzetničku, pomorsku i ribarsku tradiciju. Jačanjem konkurentnosti te povećanjem dodane vrijednosti proizvoda i usluga LAGUR želi postići jačanje ukupne poduzetničke klime. Prioritetom se želi postići i jačanje identiteta područja kroz gospodarski razvoj uz očuvanje prirodnih resursa i smanjenje utjecaja klimatskih promjena te jačanje kapaciteta dionika za mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja, posebno osoba iz osjetljivih skupina društva. Također se želi postići zaokret prema inovativnim rješenjima za gospodarstvo. U okviru ovog razvojnog prioriteta doprinijeti će putem djelovanja u okviru više tematskih područja S3 i njezinih ciljeva promičući korištenje digitalnih proizvoda i platformi, promicanju partnerstva između znanstveno-istraživačkih organizacija/institucija i poduzetnika.

SC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice

Strateškim ciljem 2. izravno se doprinosi ispunjavanju detektiranih potreba P3 i P4, te Prioritetu 3. PRA 2021. - 2027. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica, kao i prioritetnim tematskim područjima Strategije pametne specijalizacije (S3).

RP2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

Očuvana kulturna i prirodna baština kao i razvijena komunalna i društvena infrastruktura za rad i život i multisektorsko korištenje, trebaju omogućiti inkluziju svih društvenih skupina, jačanje opće poduzetničke klime i potporu inovativnim mogućnostima revitalizacije zajednice. To su ključni preduvjeti za smanjivanje depopulacije i privlačenje novih stanovnika, ali i posjetitelja područja. Ovim prioritetom želi se doprinijeti održivom razvoju cjelokupnog prostora u sinergiji s endogenim ljudskim potencijalom putem međugeneracijske i međusektorske suradnje, te doprinijeti koheziji lokalne zajednice i težiti očuvanju okoliša i identiteta područja, između ostalog i kroz aktivnosti međuregionalne, prekogranične i transnacionalne suradnje. U okviru ovog razvojnog prioriteta doprinijeti će se putem djelovanja u okviru više tematskih područja S3 i njezinih ciljeva promičući korištenje digitalnih proizvoda i platformi, promicanju partnerstva između znanstveno-istraživačkih organizacija/institucija i poduzetnika koji mogu razvijati usluge

i proizvode za lokalnu zajednicu, kao i promicanju aktivnosti primijenjenog istraživanja i inovacija.

5.1. USKLAĐENOST CILJEVA I MJERA S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

LRSR se oslanja na niz strateških dokumenata višega reda, ali isto tako predviđa sinergijsko djelovanje na lokalnoj razini sa provedbom Lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s kojima LAGUR dijeli teritorijalnu nadležnost, LAG Kvarnerski otoci i LAG "Terra liburna". Sinergijsko djelovanje, posebice u okviru projekata koje će provoditi javni i civilni sektor, izazvati će multiplikacijske efekte na lokalnoj razini, posebice pozitivno utječući na razvoj lokalne zajednice i zadovoljavanje društvenih potreba, ali i na ukupne gospodarske prilike na području.

Tablica 7. Pregled usklađenosti LRSR s relevantnim nadređenim dokumentima RH i EU

Pregled usklađenosti LRSR s relevantnim nadređenim dokumentima RH i EU	
Uredba (EU) br. 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutaraju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (SL L 231, 30.6.2021.)	CP2 Zelenija Europa, otporna Europa s niskom razinom emisija koja prelazi na gospodarstvo s nulom neto stopom emisija ugljika promicanjem prelaska na čistu i pravednu energiju, zelenih i plavih ulaganja, kružnoga gospodarstva, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama, sprečavanja rizika i upravljanja njime te održive urbane mobilnosti; CP4 Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa
Uredba (EU) br. 2021/1139 Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2021. o uspostavi Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu i izmjeni Uredbe (EU) 2017/1004 (SL L 247, 13.7.2021.)	Prioritet 1. Poticanje održivog ribarstva te obnova i očuvanje vodenih bioloških resursa; Prioritet 2. Poticanje održivih aktivnosti akvakulture te prerade i stavljanja na tržište proizvoda ribarstva i akvakulture, čime se doprinosi sigurnosti opskrbe hranom u Uniji; Prioritet 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica; Prioritet 4. Jačanje međunarodnog upravljanja oceanima i omogućivanje sigurnih i čistih mora i oceana kojima se održivo upravlja
Program za ribarstvo i akvakulturu za programsko razdoblje 2021.-2027.	SC1.1. Jačanje gospodarski, socijalno i okolišno održivih ribolovnih aktivnosti SC1.2. Povećanje energetske učinkovitosti i smanjenje emisija CO2 zamjenom ili osuvremenjivanjem motora ribarskih plovila SC1.3. Promicanje prilagodbe ribolovnog kapaciteta ribolovnim mogućnostima u slučajevima trajnog prestanka ribolovnih aktivnosti i doprinos primjerenom životnom standardu u slučajevima privremenog prestanka ribolovnih aktivnosti SC1.4. Poticanje učinkovite kontrole i izvršenja u ribarstvu, uključujući borbu protiv ribolova NNN, kao i pouzdanosti podataka za donošenje odluka utemeljenih na znanju

	<p>SC1.6. Doprinos zaštiti i obnovi vodene bioraznolikosti i ekosustava</p> <p>SC2.1. Promicanje održivih aktivnosti akvakulture, osobito jačanje konkurentnosti akvakulturne proizvodnje, uz istodobno osiguravanje dugoročne okolišne održivosti aktivnosti</p> <p>SC2.2. Promicanje stavljanja na tržište, kvalitete i dodane vrijednosti proizvoda ribarstva i akvakulture te prerada tih proizvoda</p> <p>SC3.1. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica</p> <p>SC4.1. Jačanje održivog upravljanja morima i oceanima promicanjem znanja o moru, pomorskog nadzora ili suradnje obalnih straža</p>
Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine	<p>SC1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo</p> <p>SC2. Obrazovani i zaposleni ljudi</p> <p>SC3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom</p> <p>SC4. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske</p> <p>SC5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život</p> <p>SC6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji</p> <p>SC7. Sigurnost za stabilan razvoj</p> <p>SC8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost</p> <p>SC9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva</p> <p>SC10. Održiva mobilnost</p> <p>SC11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva</p> <p>SC12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima</p> <p>SC13. Jačanje regionalne konkurentnosti</p>
Strategije pametne specijalizacije do 2029. (S3)/konačni nacrt	<p>SC2. Prevladavanje rascjepkanosti inovacijskog lanca vrijednosti i jaza između znanstveno-istraživačkog i poslovnog sektora</p> <p>SC 3. Modernizacija i diverzifikacija hrvatskog gospodarstva kroz ulaganja poslovnog sektora u istraživanje, razvoj i inovacije</p> <p>SC5. Partnerski rad na rješavanju društvenih izazova</p> <p>SC6. Razvoj pametnih vještina – unaprjeđenje kvalifikacija postojeće i nove radne snage za pametnu specijalizaciju</p>
Nacionalni plan razvoja akvakulture za razdoblje do 2027.	<p>SC 3. Obnova ruralnog i obalnog gospodarstva te unaprjeđenje uvjeta života u tim područjima</p>
Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine	<p>SC1. Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam;</p> <p>SC2. Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu;</p> <p>SC3. Konkurentan i inovativan turizam;</p> <p>SC4. Otporan turizam</p>
Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine	<p>PC1. Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina</p>
Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022. - 2027. godina	<p>PC1.1. Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama;</p>

	<p>PC1.2. Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju;</p> <p>PC1.3. Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja;</p> <p>PC2.1. Podrška osnivanju i funkcioniranju obitelji te razvoj sustava brige o djeci i mladima;</p> <p>PC2.2. Dostupnost stanovanja i atraktivnih bolje plaćenih poslova;</p> <p>PC3.1. Pаметan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima;</p> <p>PC3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti;</p> <p>PC3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura na cjelokupnom području;</p> <p>PC4.1. Razvoj modernog obrazovnog sustava prilagođenog društvenim izazovima;</p> <p>PC4.2. Konkurentne visokoškolske ustanove povezane s potrebama regionalnog gospodarstva;</p> <p>PC4.3. Suvremeni regionalni koncept usavršavanja, prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja;</p> <p>PC5.1. Regija zdravlja i kvalitete života;</p> <p>PC5.2. Visok socijalni standard i dostojanstveno starenje;</p> <p>PC5.3. Razvoj kulture i sporta te poticanje kreativnosti;</p> <p>PC5.4. Unaprjeđenje i daljnji razvoj civilnog društva;</p> <p>PC5.5. Razvoj mikroregija aktiviranjem razvojnih potencijala</p>
Lokalna razvojna strategija LAG-a "Terra liburna" za razdoblje 2023.-2027.*	SC2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja
Lokalna razvojna strategija LAG-a Kvarnerski otoci za razdoblje 2023.-2027.*	OC: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

*Dokumenti jednake razine kao i LRSR s kojima postoji sinergijsko strateško djelovanje na ribarstvenom području.

5.2. INTEGRACIJA HORIZONTALNIH NAČELA KROZ CILJEVE I MJERE U LRSR

Horizontalna načela prisutna u provedbi LRSR na razini projekata nositelja su sljedeća:

- Promicanje ravnopravnosti muškaraca i žena i zabrana diskriminacije** - jednake mogućnosti - doprinos promicanju ravnopravnosti žena i muškaraca, zabrani diskriminacije po bilo kojoj osnovi te pristupačnosti za osobe s invaliditetom, kao i inkluziju marginaliziranih skupina.
- Održivi razvoj i zaštita okoliša** - operacije trebaju uključivati principe zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša u smislu npr. uvođenje boljeg gospodarenja otpadom, recikliranje, očuvanje bioraznolikosti ili zaštite okoliša u bilo kojem vidu.
- Klimatske promjene i ublažavanje posljedica** - operacija u skladu s ovom horizontalnom politikom doprinosi smanjenju emisije stakleničkih plinova, povećanju udjela obnovljive energije, promicanju energetske učinkovitosti i uključive i pravedne zelene tranzicije, te stjecanju novih znanja i vještina.
- Inovacije** - operacija u skladu s ovom horizontalnom politikom predstavlja novost na području ili u poslovanju Nositelja projekta (detaljnije obrazloženo u poglavlju 5.3.)
- Digitalizacija** - operacija u skladu s ovom horizontalnom politikom pretpostavlja ulaganja u digitalna rješenja i opremu/strojeve/mehanizaciju koja sadrže digitalnu komponentu, te uvođenje digitalnih rješenja u pružanje usluga na lokalnom nivou uz stjecanje novih znanja i vještina

5.3. INOVATIVNI KARAKTER LRSR

Primjenom načela LEADER/CLLD-a, putem provedbe metodologije „odozdo prema gore“, izrađena je LRSR u kojoj postoji međusobna sukladnost svakog od ciljeva i odnosnih mjera (aktivnosti) s ciljevima PRA i ZRP-a. Primjena multisektorskog i integriranog pristupa programiranju strateškog razvoja predstavlja stabilnu osnovu za razvoj ribarstvenog područja uz maksimizaciju doprinosa horizontalnim, međusektorskim ciljevima te očuvanju i održivom korištenju postojećih resursa za razvoj okoliša, prilagodbu i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena te rodnu jednakost i zabranu diskriminacije te omogućavanje jednakih mogućnosti za sve skupine društva. Provedbom svih predviđenih mjera koje su u pozitivnom međusobnom odnosu, pozitivno utječe i na ostale akcije. U LRSR su ugrađena horizontalna i međusektorska načela putem kriterija za odabir projekata i postavljenih indikatora. Isto tako, kombinacijom aktivnosti koje uključuju mjere i operacije i njihov korelacijski odnos, integriranim i multisektorskim razvojem područja LAGUR-a planira se provoditi LRSR. **Inovativni karakter LRSR vidljiv je kroz integracijski utjecaj djelovanja LAGUR-a kroz poticanje partnerskih projekata lokalnih dionika kao i inovativnosti te usmjerenje na načela Plave ekonomije i dodane vrijednosti LEADER-a.**

U kontekstu provedbe LEADER/CLLD-a, doprinos **dodanoj vrijednosti LEADER-a** koju LAGUR planira postići prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovativnost je horizontalna tema koja prožima cijeli LRSR i provedbu LEADER-a općenito. Operacija odnosno projekt ima **inovativne značajke** ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove metode poslovanja ili usluge na razini korisnika i/ili područja.

Neki od elemenata primjene inovativnih značajki, a sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. temelje se:

- na projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja;
- potpori društvenim (socijalnim) rješenjima koja dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja;
- na novim metoda i pristupima prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući društveno poduzetništvo te partnerstva;
- na inovativnim pristupima i modernim, zelenim praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije);
- na novim metodama i pristupima prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, zelenih i digitalnih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma;
- na društvenim inovacijama koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva;
- na tehnološkim i ne-tehnološkim inovacijama usmjerenim na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

Zajedničkim korisnikom u smislu provedbe intervencija LRSR smatraju se gospodarska udruženja (profesionalne udruge, zadruge, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva u i izvan sektora ribarstva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu.

Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Sinergijski karakter LRSR očituje se kroz primjenu integriranog i multidisciplinarnog pristupa. LRSR je usklađena sa strateškim dokumentima višeg reda na EU, nacionalnoj i regionalnoj razini, a predviđa i sinergijsko usmjereno djelovanje na opće prilike na području, kako u okolišnom i socijalnom smislu, tako i u gospodarskom smislu.

Rezultati provedbe LRS LAG-ova na području i LRSR LAGUR-a Vela vrata skupno doprinose prioritetnim ciljevima nadređenih strateških dokumenata, a rezultati provedbe zbirno utječu na izvršavanje ključne uloge CLLD organizacija na terenu, koje su:

- poticanje novog zapošljavanja i očuvanje radnih mjesta u ribarstvenim/ruralnim područjima,
- razvoj novih mogućnosti za diverzificirane izvore prihoda,
- inkluzivno uključivanje zajednice po participativnom modelu u okviru sustava decentralizirane dodjele EU sredstava predviđenih za LEADER/CLLD iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj,
- poticanje prijenosa znanja i razvoj pametnih vještina,
- razvoj inovacijskog okruženja i povoljne socijalne i poslovne klime primjenom istraživanja i inovacija.

5.4. OPIS CILJEVA I PRIORITETA

Analizom podataka dobivenih kroz SWOT analizu i definiranjem potreba, u LRSR za razdoblje 2021.-2027. definirani su i opisani ciljevi u korelaciji s razvojnim problemima i potrebama te predloženim mjerama za postizanje ciljeva, koji su jasno usmjereni na adresiranje istaknutih razvojnih potreba, odnosno rješavanje razvojnih problema.

Tablica 8. Intervencijska logika LRSR

Strateški cilj LRSR	Razvojni prioritet	Potreba	Mjera
SC1: Razvoj konkurentnog i otpornog gospodarstva	RP1: Povećanje konkurentnosti i ribarstvenog područja i unapređenje lanca vrijednosti kroz diverzifikaciju djelatnosti i razvoj tržišta	P1: Stvoriti uvjete za inovativno i održivo gospodarstvo povezano s lokalnom resursnom osnovom u okviru koncepta Plave ekonomije, jačati mali ribolov duž cijelog vrijednosnog lanca, promicati veće prihode od ribarstva bez povećanja ribolovnog napora i pružati prilike za diverzifikaciju prihoda	M1.1 Unapređenje uvjeta poslovanja, diverzifikacija i novi prihodi subjekata u sektoru ribarstva
		P2: Poboljšati uvjete poslovanja u sektoru ribarstva kroz bolju opremljenost luka i iskrcajnih mjesta, ojačati dostupnost komplementarnih usluga za sektor ribarstva i modernizirati malu	

		<p>ribarsku flotu kroz ulaganja povezana sa zaštitom zdravlja i sigurnošću na ribarskim plovilima, energetsom i okolišnom učinkovitošću i ublažavanjem posljedica klimatskih promjena</p>	
		<p>P1: Stvoriti uvjete za inovativno i održivo gospodarstvo povezano s lokalnom resursnom osnovom u okviru koncepta Plave ekonomije, jačati mali ribolov duž cijelog vrijednosnog lanca, promicati veće prihode od ribarstva bez povećanja ribolovnog napora i pružati prilike za diverzifikaciju prihoda</p>	<p>M1.2 Diverzifikacija djelatnosti na ribarstvenom području i potpora razvoju u okviru koncepta Plave ekonomije</p>
		<p>P2: Poboljšati uvjete poslovanja u sektoru ribarstva kroz bolju opremljenost luka i iskrcajnih mjesta, ojačati dostupnost komplementarnih usluga za sektor ribarstva i modernizirati malu ribarsku flotu kroz ulaganja povezana sa zaštitom zdravlja i sigurnošću na ribarskim plovilima, energetsom i okolišnom učinkovitošću i ublažavanjem posljedica klimatskih promjena</p>	
		<p>P2: Poboljšati uvjete poslovanja u sektoru ribarstva kroz bolju opremljenost luka i iskrcajnih mjesta, ojačati dostupnost komplementarnih usluga za sektor ribarstva i modernizirati malu ribarsku flotu kroz ulaganja povezana sa zaštitom zdravlja i sigurnošću na ribarskim plovilima, energetsom i okolišnom učinkovitošću i ublažavanjem posljedica klimatskih promjena</p>	
<p>SC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice</p>	<p>RP2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja</p>	<p>P3: Valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu, očuvati bioraznolikost, podignuti svijest o borbi protiv klimatskih promjena i aktivno djelovati u zaštiti i obnovi okoliša</p>	<p>M2.1 Očuvanje okoliša i poticanje na održivo upravljanje prirodnim resursima</p>
		<p>P4: Unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice, potaknuti sektorske i međusektorske suradnje,</p>	

	<p>poticati sudjelovanje zajednice za lokalni razvoj i olakšati pristup prijenosu znanja i vještina za razvoj društvenih inovacija, jačanje socijalne inkluzije i teritorijalne kohezije</p>	
	<p>P3: Valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu, očuvati bioraznolikost, podignuti svijest o borbi protiv klimatskih promjena i aktivno djelovati u zaštiti i obnovi okoliša</p>	<p>M2.2 Očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja</p>
	<p>P4: Unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice, potaknuti sektorske i međusektorske suradnje, poticati sudjelovanje zajednice za lokalni razvoj i olakšati pristup prijenosu znanja i vještina za razvoj društvenih inovacija, jačanje socijalne inkluzije i teritorijalne kohezije</p>	
	<p>P3: Valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu, očuvati bioraznolikost, podignuti svijest o borbi protiv klimatskih promjena i aktivno djelovati u zaštiti i obnovi okoliša</p>	<p>M2.3 Projekti suradnje LAGUR-a</p>
	<p>P4: Unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice, potaknuti sektorske i međusektorske suradnje, poticati sudjelovanje zajednice za lokalni razvoj i olakšati pristup prijenosu znanja i vještina za razvoj društvenih inovacija, jačanje socijalne inkluzije i teritorijalne kohezije</p>	

5.5. OPIS MJERA ZA POSTIZANJE CILJEVA LRSR

Planirano djelovanje za postizanje ciljeva putem provedbe međusobno povezanih i usklađenih mjera LRSR jasno je usmjereno na postizanje ciljeva i rješavanje razvojnih izazova.

U nastavku su opisane mjere koje će se provoditi u svrhu postizanja ciljeva definiranih LRSR.

Prioritetna mjera 1.1.	Unapređenje uvjeta poslovanja, diverzifikacija i novi prihodi subjekata u sektoru ribarstva
Opis mjere	<p>Svrha mjere je podići konkurentnost malog ribarstva i akvakulture i unaprijediti uvjete poslovanja u ribarskom/akvakulturnom sektoru, poboljšati sigurnosne uvjete na ribarskim plovilima ili u uzgajalištima ribe, smanjiti utjecaj ribolova/akvakulture na morski okoliš, ublažavati učinak klimatskih promjena i poboljšati energetske učinkovitost. Također, svrha ove mjere je potaknuti diverzifikaciju ribara i ulaganja/aktivnosti za unaprjeđenje dodane vrijednosti i kvalitete ulovljene ili uzgojene ribe i morskih plodova. Jačanje komplementarnih gospodarskih aktivnosti izvan sektora je također svrha mjere, čime se ublažava pritisak na riblji fond i stvaraju nove poslovne prilike. Putem mjere će se podržati aktivnosti vezane uz izravno stavljanje na tržište vlastitog ulova, u sustave sljedivosti vlastitih proizvoda, vezane uz samostalnu preradu vlastitog ulova i pakiranje i predstavljanje vlastitih proizvoda, a koja se provode na i izvan ribarskih plovila.</p> <p>Intervencije iz ove mjere nisu namijenjene poticanju obustave ribolovne aktivnosti te ne smiju dovesti do izmještanja poduzetnika i/ili proizvodne djelatnosti izvan ribarstvenog područja LAGUR-a.</p>
Ciljani korisnici	<p>Privatno poduzeće (trgovačko društvo) ili obrt u sektoru ribarstva i akvakulture koji su vlasnici ili ovlaštenici važeće povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova i/ili ovlaštenici dozvole/povlastice za akvakulturu u rangu (kategoriji) mikro, malog ili srednjeg poduzeća (ako je primjenjivo).</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika biti će naveden u FLAG natječaju.</p>
Uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Projekti moraju doprinositi specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.</p>
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<p>Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Prihvatljive aktivnosti mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganje u opremanje uzgajališta u akvakulturi u svrhu modernizacije poslovanja, čuvanja kvalitete, distribucije proizvoda i unaprjeđenja sigurnosti, higijene, zdravstvenih i radnih uvjeta, - ulaganja na ribarskim plovilima u svrhu poboljšanja sigurnosnih, zdravstvenih i higijenskih uvjeta, - ulaganja na ribarskim plovilima u svrhu poboljšanja radnih uvjeta, - ulaganja na ribarskim plovilima s ciljem podizanja kvalitete ulova i/ili dodane vrijednosti, - ulaganja na ribarskim plovilima u cilju jačanja energetske učinkovitosti, - ulaganja izvan ribarskog plovila koja doprinose unapređenju dodane vrijednosti i kvalitete ulova sa ribarskog plovila te distribucija. <p>Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - socijalna i ekonomska korist,

	<ul style="list-style-type: none"> – okolišna održivost, – otvaranje novih ili zadržavanje radnih mjesta i dr.
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.
Intenzitet potpore	Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe (EU) 2021/1139. Dodatno će se definirati FLAG natječajem.
Mjerljivi pokazatelji ostvarenja mjere do 2029.	
Pokazatelj ostvarenja	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)	10
Završeni i isplaćeni projekti/operacije	10
Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.	
Pokazatelj rezultata	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)	1
Očuvana radna mjesta (CR07)	1
Stvoreni gospodarski subjekti	0
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav upravljanja okolišem	10
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav jednakosti / jednakih mogućnosti	10
Subjekti koji su nabavili novu i/ili inovativnu opremu	5
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)	1

Prioritetna mjera	Diverzifikacija djelatnosti na ribarstvenom području i potpora razvoju u okviru koncepta Plave ekonomije
1.2	
Opis mjere	Svrha mjere je potaknuti korištenje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture u lokalnoj trgovini i ugostiteljstvu i promotivne aktivnosti, uključivanje maritimne baštine u turističku ponudu, kreiranje novih razloga dolaska gostiju i produljivanje boravka gostiju razvojem selektivnih vrsta turizma, podizanje kvalitete usluga i ugleda ribarstvenog područja, poticati mobilnost radne snage, zapošljivost i generirati multiplikacijske efekte u gospodarstvu ribarstvenog područja kroz multisektorsku suradnju i partnerstva. Svrha je također razvoj komplementarnih izvora prihoda za gospodarstvenike, istovremenim oslanjanjem na manje osjetljive resurse, otvaranje novih tržišnih mogućnosti za nove proizvode i/ili djelatnosti. Mjera će poticati i razvoj potpornih djelatnosti i povezanih usluga sa sektorom ribarstva i akvakulture (npr. servisne i obrtničke usluge) , te poticati aktivnosti u okviru koncepta Plave ekonomije kroz partnerstva.
Ciljani korisnici	Privatno poduzeće (trgovačko društvo) ili obrt u sektoru ribarstva i akvakulture koji su vlasnici ili ovlaštenici važeće povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova i/ili ovlaštenici dozvole/povlastice za akvakulturu u rangu mikro, malog

	<p>ili srednjeg poduzeća i subjekti u rangu mikro, malog ili srednjeg poduzeća izvan sektora ribarstva i akvakulture.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika biti će naveden u FLAG natječaju.</p>
Uvjeti prihvatljivosti projekta	Projekti moraju doprinositi specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<p>Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Prihvatljive aktivnosti mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poboljšanje uvjeta za stavljanje na tržište proizvoda ribarstva i akvakulture, - promicanje kvalitete i dodane vrijednosti za proizvode malog priobalnog ribolova, izravnog stavljanja na tržište ribarskih proizvoda, predstavljanja i pakiranja proizvoda, - vođenje komunikacijskih i promotivnih kampanja na regionalnoj, nacionalnoj ili transnacionalnoj razini radi podizanja javne svijesti o održivom ribarstvu i akvakulturi, - zajedničkog nastupa na tržištu, - građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje: prostora i/ili objekata male turističke infrastrukture na obali te ispod mora usmjereno razvoju i podizanju kvalitete turističke ponude povezane s ribarstvom i akvakulturom (npr. turističke info-točke, staze, sadržaji i sl.); mala sportska i rekreacijska infrastruktura, zatim uređenje i opremanje javnih površina na priobalnom području, unificiranje izgleda popratne opreme (tende, ležaljke, suncobrani i sl.), turistička signalizacija, izvedba pontona i dr. te uvođenje energetski učinkovitih sustava (npr. solarnih panela, solarne rasvjete i sl.), - razvoja i stavljanja na tržište inovativnih selektivnih vrsta okolišno odgovornih turističkih proizvoda i itinerera temeljenih na ribarstvu/akvakulturi i pomorskoj baštini, - stvaranja novih proizvoda, te novih načina korištenja i/ili prezentiranja poznatih proizvoda, upotrebu ribljeg otpada i nusproizvoda i proizvodnju mamaca i primame, - razvoj savjetodavnih usluga; - pružanja stručnih savjeta o poslovnim strategijama i strategijama komercijalizacije. <p>Intervencije iz ove mjere nisu namijenjene poticanju obustave ribolovne aktivnosti te ne smiju dovesti do izmještanja poduzetnika i/ili proizvodne djelatnosti izvan ribarstvenog područja LAGUR-a</p> <p>Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - socijalna i ekonomska korist, - okolišna održivost, - otvaranje novih ili zadržavanje radnih mjesta i dr.
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.
Intenzitet potpore	Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe (EU) 2021/1139.

	Dodatno će se definirati FLAG natječajem.	
Mjerljivi pokazatelji ostvarenja mjere do 2029.		
Pokazatelj ostvarenja		Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)		10
Završeni i isplaćeni projekti/operacije		10
Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.		
Pokazatelj rezultata		Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)		1
Očuvana radna mjesta (CR07)		2
Stvoreni gospodarski subjekti		1
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav upravljanja okolišem		8
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav jednakosti / jednakih mogućnosti		8
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)		2

Prioritetna mjera 1.3	Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja
Opis mjere	Prilikom izrade SWOT analize, dionici su detektirali kako je dotrajala i neadekvatna ribarska infrastruktura, ograničavajući faktor za razvoj ribarstva na području LAGUR-a. Ovom mjerom se namjerava sufinancirati izradu tehničke dokumentacije i ulaganja u postojeće ili nove objekte, uključujući opremanje, malu ribarsku infrastrukturu značajnu za svakodnevno obavljanje ribolovnih/akvakulturnih djelatnosti i poboljšanje praksi na kopnu. Svrha intervencija u okviru ove Mjere je unaprjeđivati prihvatnu infrastrukturu, pristup lukama i iskrcajnim mjestima izvan ribarskih luka te ponuditi mogućnosti za uređenje prostora za skladištenje morskih organizama, ribarske kućice i ledomate, povećati opću tehničku opremljenost, uključujući prihvatnu opremu i omogućavanje opskrbe ribarskih plovila, kao i opremu za primjereno odlaganje otpada iz mora i objekte za trženje proizvoda ribarstva i akvakulture.
Ciljani korisnici	Javna tijela ili poduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Ciljani korisnici su i poduzeća/trgovačka društva i organizacije u većinskom javnom vlasništvu koji nisu javna tijela. Ciljani korisnici su u kategoriji mikro, malih i srednjih poduzeća (ako je primjenjivo). Detaljan popis prihvatljivih korisnika biti će naveden u FLAG natječaju.
Uvjeti prihvatljivosti projekta	Projekti moraju doprinosti specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. Prihvatljive su aktivnosti kojima se doprinosi potpori razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unaprijeđenu uvjeta poslovanja ribarstva i akvakulture, a mogu biti:

	<ul style="list-style-type: none"> - građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje: prostora/objekata privezišta, istezališta, lučica i gatova uključujući i specijalizirane dizalice; te prostora/objekata za popravak i servis plovila i ribarskih/akvakulturnih alata uključujući i skladišne prostore ribarskih/akvakulturnih alata; prostora/objekata za maloprodaju ribe i školjaka te drugih proizvoda ribarstva i akvakulture, stacionarnog ili mobilnog tipa, objekata za prihvata i/ili preradu i/ili čišćenje i/ili skladištenje proizvoda ribarstva i/ili akvakulture s modernizacijom poslovanja i unaprjeđenja sigurnosti, higijene, zdravstvenih i radnih uvjeta, IKT rješenja, - promidžbene aktivnosti izravno povezane s informiranjem javnosti i vidljivosti o provedbi aktivnosti. <p>Prihvatljive su isključivo one operacije koje se neće provoditi na operativnoj ili manipulativnoj obali.</p> <p>Potpore ne uključuje ulaganja u postojeće ribarske luke i iskrcajna mjesta, infrastrukturu i opremanje. Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inovativnost na području, - okolišna i socijalna održivost, - uvođenje IKT rješenja i dr.
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.
Intenzitet potpore	<p>Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Dodatno će se definirati FLAG natječajem.</p>

Mjerljivi pokazatelji ostvarenja mjere do 2029.

Pokazatelj ostvarenja	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)	5
Završeni i isplaćeni projekti/operacije	5

Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.

Pokazatelj rezultata	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)	0
Očuvana radna mjesta (CR07)	1
Stvoreni gospodarski subjekti	0
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav upravljanja okolišem	5
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav jednakosti / jednakih mogućnosti	5
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)	1

Prioritetna mjera 2.1 Očuvanje okoliša i poticanje na održivo upravljanje prirodnim resursima	
Opis mjere	Djelotvorna i učinkovita zaštita traži napore i djelovanje lokalnih dionika i nadležnih institucija da putem partnerstva provode projekte i mjere zaštite okoliša i očuvanja prirodne resursne osnove. Prilikom izrade SWOT analize,

	<p>dionici su iznijeli potrebu očuvanja cijelog ribarstvenog područja i potrebu za održivim upravljanjem prirodnim resursima. Posebno je važno očuvati bioraznolikost i čistoću područja, naročito u prostorima u okviru ekološke mreže NATURA 2000. Intervencije u okviru ove mjere usmjerene su na zaštitu okoliša i smanjenje utjecaja klimatskih promjena na ribarstveno područje, ali i k direktnom angažmanu zajednice u brizi za okoliš. Svrha mjere je i poticanje svih sektora (posebice sektora ribarstva) na istraživanje, razvoj i inovacije, odnosno jačanje uloge poslovne zajednice u iznalaženju rješenja za okolišne probleme i zaštitu prirode i bioraznolikosti, temeljenih na primijenjenom istraživanju i implementaciji inovacija.</p>
Ciljani korisnici	<p>Javna tijela ili poduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Ciljani korisnici su i poduzeća/trgovačka društva i organizacije u većinskom javnom vlasništvu koji nisu javna tijela. Ciljani korisnici su u kategoriji mikro, malih i srednjih poduzeća (ako je primjenjivo), te organizacije civilnog društva.</p> <p>Detaljan popis prihvatljivih korisnika biti će naveden u FLAG natječaju.</p>
Uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Projekti moraju doprinositi specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.</p>
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<p>Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Prihvatljive aktivnosti su one kojima se doprinosi očuvanju okoliša i poticanju na održivo upravljanje prirodnim resursima (more i priobalje), a mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje objekata ili prostora sustavima za edukaciju/interpretaciju visoko vrijedne prirodne baštine (uz obalu i pod morem) te sustavima/opremom za prikupljanje/razdvajanje/odlaganje otpada iz/sa mora i priobalja, s naglaskom na održiva rješenja; - čišćenja mora i priobalja na području LAGUR-a; edukacijsko-informativne i promotivne aktivnosti o biološkoj raznolikosti mora i priobalja i očuvanju vrijednog prirodnog okoliša kao ključne razvojne resursne osobe, - aktivnosti recikliranja otpada i stvaranje inovativnih proizvoda iz otpada prikupljenog iz/sa mora i priobalja; - aktivnosti istraživanja podmorja, zaštita i obnova morske bioraznolikosti i ekosustava, te ispitivanja i praćenja kakvoće mora u svrhu izrade znanstveno-stručnih studija ili publikacija za potporu održivom razvoju ribarstva i akvakulture na području LAGUR-a; - uvođenje inovativnih rješenja za zaštitu okoliša i očuvanje biološke raznolikosti. <p>Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - socijalna i ekonomska korist, - okolišna održivost, - višesektorsko partnerstvo i dr.

Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.	
Intenzitet potpore	Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe (EU) 2021/1139. Dodatno će se definirati FLAG natječajem.	
Mjerljivi pokazatelji ostvarenja mjere do 2029.		
Pokazatelj ostvarenja		Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)		7
Završeni i isplaćeni projekti/operacije		7
Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.		
Pokazatelj rezultata		Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)		0
Očuvana radna mjesta (CR07)		0
Stvoreni gospodarski subjekti		0
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav upravljanja okolišem		7
Subjekti koji su usvojili ili poboljšali sustav jednakosti / jednakih mogućnosti		7
Osobe koje su stekle nova znanja i vještine i/ili ojačala znanja/vještine u lokalnom upravljanju razvojem područja		50
Broj studija/provedenih istraživanja/znanstveno-istraživačkih radova		1
Operacije (projekati) koji se nadovezuju, povezani su te koriste rezultate drugih projekata		3
Operacije (projekati) koji proizvode novu vrijednost (proizvode ili usluge) isključivo putem lokalnih resursa		2
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)		7

Prioritetna mjera 2.2	Očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja
Opis mjere	Maritimna baština na području LAGUR-a je vrlo bogata i potrebno ju je zaštititi jer predstavlja identitet područja. U provedbi LRSR 2014-2020. je nastalo mnogo raznih događanja i manifestacija gdje se ističe pomorska i ribarska baština. Svrha ove mjere je dodatno razviti takve aktivnosti i povezati ih uz turizam i dobrobit zajednice. Cilj ove Mjere je očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja, potičući uporabu inovativnih promocijskih kanala te moderne tehnologije.
Ciljani korisnici	Javnaopravna tijela ili poduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Ciljani korisnici su i poduzeća/trgovačka društva i organizacije u većinskom javnom vlasništvu koji nisu javnaopravna tijela. Ciljani korisnici su u kategoriji mikro, malih i srednjih poduzeća (ako je primjenjivo), te organizacije civilnog društva. Detaljan popis prihvatljivih korisnika biti će naveden u FLAG natječaju.

Uvjeti prihvatljivosti projekta	Projekti moraju doprinositi specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<p>Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Prihvatljive su aktivnosti kojima se doprinosi očuvanju i valorizaciji pomorske i ribarske baštine i očuvanju identiteta ribarstvenog područja LAGUR-a, a mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje javnih prostora i/ili javnih dobara za predstavljanje odnosno interpretaciju tradicijske pomorske i ribarske baštine uključujući uvođenje inovativnih sustava interpretacije; - aktivnosti očuvanja i valorizacije pomorske i ribarske baštine te očuvanja bogatstva identiteta područja koje ne uključuju građenje i/ili opremanje javnih prostora i/ili javnih dobara za predstavljanje odnosno interpretaciju tradicijske pomorske i ribarske baštine; - aktivnosti organizacije tradicijskih regata, drugih manifestacija i promidžbenih događanja s ciljem promicanja rezultata projekta/operacije te valoriziranja pomorske i ribarske baštine; - aktivnosti edukacije stanovništva i posjetitelja/turista o tradiciji brodogradnje te prijenos znanja i vještina povezanih s pomorskom i ribarskom baštinom. <p>Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - socijalna i ekonomska korist, - okolišna održivost, - višesektorsko partnerstvo i dr.
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.
Intenzitet potpore	<p>Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe 2021/1139.</p> <p>Dodatno će se definirati FLAG natječajem.</p>
Mjerljivi pokazatelji ostvarenja mjere do 2029.	
Pokazatelj ostvarenja	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)	6
Završeni i isplaćeni projekti/operacije	6
Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.	
Pokazatelj rezultata	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)	0
Očuvana radna mjesta (CR07)	1
Stvoreni gospodarski subjekti	0
Osobe koje su stekle nova znanja i vještine	50
Operacije (projekti) koji se nadovezuju, povezani su te koriste rezultate drugih projekata	3

Operacije (projekti) koje uključuju kombinaciju jačanja znanja i/ili vještina i fizičkih ulaganja	1
Nova ponuda valorizacije i interpretacije tradicijske pomorske i ribarske baštine (javni prostori/javna dobra i nove manifestacije/događanja)	2
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)	5

Prioritetna mjera 2.3 Projekti suradnje LAGUR-a	
Opis mjere	Svrha ove mjere je potaknuti ribarstvenu zajednicu na aktivno rješavanje problema i adresiranje izazova organiziranjem u strukovna, sektorska i multisektorska partnerstva, uključujući i partnerstva između znanstvenika i ribara, a s ciljem poticanja prijenosa znanja i stjecanja novih stručnih vještina, razmjene iskustava i najboljih inovativnih praksi za održivo upravljanje morskim ekosustavima, inovativne aktivnosti u ribarskom/akvakulturnom/marikulturnom sektoru, valorizaciju i korištenje baštine i razvoj društvenih inovacija, te za poticanje pravedne zelene i digitalne tranzicije i Plave ekonomije.
Ciljani korisnici	LAGUR Vela vrata
Uvjeti prihvatljivosti projekta	Projekti moraju doprinositi specifičnim ciljevima provedbe lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, horizontalnim načelima EU i načelima Plave ekonomije.
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<p>Prihvatljive su sve aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRSR, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139.</p> <p>Prihvatljive aktivnosti kojima se pruža potpora multisektorskom, interdisciplinarnom umrežavanju, suradnji i promicanju socijalnog dijaloga, a mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stvaranje mreža (partnerskih sporazuma, ugovora ili udruženja između jednog ili više neovisnih znanstvenih tijela i ribara ili jedne ili više organizacija ribara) i aktivnosti koje se provode u okviru mreža; - zajednički projekti i projekti suradnje između lokalnih partnerstva koja potiču razmjenu iskustava i najbolje prakse, socijalni dijalog, uključivanje mladih, promiču ravnopravnost spolova i društvenu inkluziju te projekti suradnje između lokalnih partnerstava koja provode neku vrstu lokalne razvojne/CLLD strategije na među teritorijalnoj i transnacionalnoj razini. <p>Prihvatljivi projekti unutar ove Mjere su Zajednički projekti/projekti suradnje odnosno projekti koji se provode u partnerstvu.</p> <p>Prihvatljive aktivnosti će detaljno biti određene FLAG natječajem.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Kriteriji odabira će biti propisani FLAG natječajem, a kriteriji mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - socijalna i ekonomska korist, - okolišna održivost, - otvaranje novih ili zadržavanje radnih mjesta i dr.
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta	Definirat će se FLAG natječajem.
Intenzitet potpore	Osnovni intenzitet potpore je 50% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati sukladno odredbama Priloga 3. Uredbe 2021/1139.

	Dodatno će se definirati FLAG natječajem.
Mjerljivi pokazatelji ostvarenja (isporuke, outputi) mjere do 2029.	
Pokazatelj ostvarenja	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Odobreni projekti/operacije na LAGUR razini i razini Upravljačkog tijela (CO01)	2
Završeni i isplaćeni projekti/operacije	2
Mjerljivi pokazatelji očekivanih rezultata mjere do 2029.	
Pokazatelj rezultata	Ciljana vrijednost 2029. / broj
Stvorena radna mjesta (novozaposleni)	0
Očuvana radna mjesta (CR07)	0
Osobe koje su stekle nova znanja i vještine	20
Formirana partnerstva	2
Odobreni i financijski podržani partnerski projekti/operacije (CR13)	2

5.6. OPIS POSTUPAKA ODABIRA PROJEKATA NA FLAG RAZINI

Metodologija odabira projekata na razini LAGUR-a temeljem provedbe 8. načela CLLD pristupa lokalnom razvoju vođenom lokalnom zajednicom (decentralizirani pristup provedbe lokalnog razvoja) detaljno se definira internim procedurama organizacije koje odobrava Upravni odbor LAGUR-a, a sukladno važećim dokumentima višeg reda UT-a.

Način odabira projekata na razini LAGUR-a i drugi ključni aspekti bit će definirani FLAG natječajem i internim aktima. U nastavku su navedena osnovna pravila dodjele sredstava, koja će biti detaljno razrađena općim aktima.

5.6.1. Opća pravila i dodatni kriteriji za odabir projekata

LAGUR raspisuje Natječaje za dodjelu bespovratnih sredstava iz javnih izvora koje ugovora UT, a dodjeljuju se iz PRA za razdoblje 2021.-2027.

Zaposlenici i drugo osoblje LAGUR-a, uključujući vanjske suradnike i volontere (u daljnjem tekstu: ured LAGURa) pripremaju dokumentaciju za raspisivanje FLAG-natječaja koji mora sadržavati najmanje predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava, uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i popis potrebne dokumentacije za prijavu, uvjete prihvatljivosti projekta, uvjete prihvatljivosti troškova, kriterije odabira projekata, rok provedbe projekta, prihvatljive i neprihvatljive troškove, visinu i intenzitet potpore sa jasno definiranim kriterijima za uvećanja, način, uvjete i rokove prijave projekta, kontakt podatke te popis priloga i obrazaca.

Ostala opća pravila navedena su kako slijedi:

- Upravni odbor LAGURa odobrava konačan tekst i sadržaj Natječaja zajedno s prilogima i obrascima. Svaku izmjenu Natječajne dokumentacije mora odobriti nadležno tijelo LAGURa
- Natječaj se objavljuje na mrežnim stranicama LAGURa
- Minimalno trajanje razdoblja podnošenja projektnih prijava je 30 dana
- Ured LAGURa mora organizirati i pružiti stručnu pomoć dionicima u pripremi projekta ali je zabranjeno pisanje projekata te naplata usluga savjetovanja

Kriteriji za odabir projekata kao i bodovi potrebni za rangiranje moraju biti izraženi u natječajnoj dokumentaciji. Dodatno će se bodovati projekti koji udovoljavaju horizontalnim načelima, kriterijima lokalnog razvoja vođenog zajednicom i načelima Plave ekonomije.

5.6.2. Faze u postupku odabira projekata na razini LAGURA

Postupak odabira projekata se provodi na razini LAGURa i sastoji se od sljedećih faza:

1. faza: Administrativna kontrola projekata (Analiza 1),
2. faza: Ocjenjivanje projekata (Analiza 2),
3. faza: Odabir projekata od strane Upravnog odbora LAGURa ,
4. faza: Prigovori na odluke LAGURa.

Detaljan opis i metodologija provedbe postupka odabira projekata biti će definirani internim aktima organizacije.

U **Prilogu 8** opširnije su opisani postupci prema iskustvu iz provedbe LRSR u razdoblju 2014.-2020.

5.6.3. Mjere za izbjegavanje sukoba interesa

LAGUR mora osigurati i spriječiti mogućnost sukoba interesa u postupku odabira projekata prijavljenih na FLAG-natječaje. Postupak odabira projekata u okviru provedbe LRSR mora biti nepristran i transparentan. Skupština LAGURa usvaja interni Pravilnik za sprječavanje sukoba interesa s pripadajućim Izjavama o sukobu interesa. Osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom nositelja projekata i partnera koji su se prijavili na natječaj. Ukoliko netko od članova tijela odgovornog za analizu 1 i 2 izjavi postojanje sukoba interesa, u obvezi je izuzeti se iz daljnjih postupaka. Ukoliko netko od članova tijela odgovornog za odabir projekata izjavi sukob interesa s jednim ili više prijavitelja projekta i/ili partnera, isti su u obvezi izuzeti se iz procesa odlučivanja za spomenuti projekt.

5.6.4. Načini postupanja u slučaju prijave LAGURA na FLAG natječaj

U slučajevima kada je LAGUR nositelj projekta i/ili partner, cjelokupni postupak administrativne i kvalitativne analize pa i odabira projekata mora se provesti na način da ne dovodi LAGUR u povlašteni položaj u odnosu na druge nositelje projekata. U takvom slučaju UT će provesti kompletnu administrativnu kontrolu i ocjenjivanje svih projekata pristiglih na natječaj.

6. NAČINI PRAĆENJA I VREDNOVANJA PROVEDBE LRSR

U ovom poglavlju opisana je metodologija praćenja i vrednovanja provedbe LRSR, nadzora nad ostvarenjem rezultata i provedbenih mjera te opće ocjene o učinkovitosti provedbe LRSR i njenom utjecaju na područje i zajednicu. Rezultati praćenja i vrednovanja provedbe biti će iskazani kroz Godišnje izvješće o provedbi LRSR te Evaluaciji provedbe LRSR po završetku razdoblja provedbe PRA.

Praćenje aktivnosti rada lokalnog razvojnog partnerstva i provedbe LRSR potrebno je pratiti na godišnjoj razini za: procjenu prikladnosti odabiranih prioriternih mjera/aktivnosti i projekata, napredak ostvarenja ciljeva odnosno očekivanih rezultata te ključnih pokazatelja isporuka te za ocjenu uloga i doprinosa pojedinih upravnih i operativnih tijela LAGUR-a, njihov rad i prikladnost određenih načina njihova uključivanja u rad na provedbi LRSR (procedure, usklađenost sa zakonskim okvirom, sredstva i dr.). Ukoliko tijela upravljanja, temeljem dostavljenog izvješća o provedbi LRSR utvrde promjene u okolnostima planirane provedbe, prilagođavati će se, mijenjati i usklađivati LRSR.

Vrednovanje mora dati uvid najmanje u sljedeće: koji su ciljevi LAGURa za vrednovanje LRSR; procjena dodane vrijednosti LEADER-a; elementi upravljanja i koordinacije za rad LAGURa i proces provedbe LRSR; posebne teme LRSR ili teme koje LAGUR želi ocijeniti. Vrednovanje se temelji na podacima povezanim s Planom pokazatelja. Vrednovanje LRSR provest će se najmanje jednom tijekom trajanja LRSR.

6.1. OPIS PRAĆENJA PROVEDBE LRSR

Praćenje provedbe sastavni je dio redovnih aktivnosti LAGUR-a te obuhvaća stalno praćenje, kvalitativnih, kvantitativnih i financijskih aspekata s ciljem smanjenja i ublažavanja rizika te predviđanja uspješnosti implementacije mjera i ostvarenje ciljeva. Internim aktima LAGUR-a definirane su zadaće tijela i radnih skupina LAGUR-a. Zadaće su raspoređene između Upravnog odbora, Skupštine te operativnih tijela - stručne službe (ureda) LAGUR-a. Za provedbu praćenja LRSR LAGURa potrebno je izraditi razna izvješća (kvalitativna i kvantitativna, odnosno, narativna i financijska). LAGUR ima uspostavljen sustav praćenja provedbe LRSR kako bi se procijenio napredak u provedbi te identificirale sve potencijalne razlike između planiranih i provedenih aktivnosti, i provelo praćenje usklađenosti sa zakonskim okvirom te nadređenim strateškim dokumentima, kao i praćenje postizanja strateških ciljeva. Redovito praćenje provoditi će se putem:

- a) poštivanjem revizijskog traga i sljedivosti dokumentacije
- b) pripremu i prezentaciju redovitih **godišnjih izvješća o provedbi LRSR** i postizanja ciljeva, temeljem definiranih pokazatelja isporuka i rezultata formiranih za praćenje ciljeva, odnosno mjera/aktivnosti (na razini promatranja ukupne LRSR, zbrojeno, svih godišnjih akcijskih planova u vremenskom tijeku provedbe projekta);
- c) pripremu i prezentaciju redovitog **izvješća o radu ureda LAGURa** i provedbi LRSR, temeljem godišnjeg akcijskog plana implementacije LRSR (a što uključuje i donošenje akcijskog plana za sljedeće jednogodišnje razdoblje);
- d) pripremu i provedbu **redovitih izvješća o provedbi pojedinačnih projekata** za realizaciju mjera utvrđenih u LRSR, na području LAGUR-a (izvješća korisnika – nositelja projekata/partnera koje je odobrio LAGUR i temeljem toga, Upravljačko tijelo).

Zaposlenici, volonteri i članovi LAGURa predlagati će izradu dodatnih izvješća koja će biti potrebna za kvalitetniju provedbu LRSR i unapređenje kvalitete provedbe.

LAGUR je dužan dostaviti godišnje izvješće o provedbi LRSR za godinu „n-1“ Upravljačkom tijelu u godini izvještavanja „n“. Godišnje izvješće o provedbi LRSR za godinu „n-1“ odnosi se na razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca godine „n-1“. Godišnje izvješće o provedbi LRSR se dostavlja na propisanom obrascu koji je dostupan na internetskim stranicama UT-a.

Sva izvješća o praćenju provedbe LRSR biti će dostupna članstvu putem održavanja sjednica Skupštine a široj javnosti omogućiti će se uvid u izvješća putem web stranice LAGURa i informativno-promidžbenih aktivnosti i kanala.

6.2. OPIS VREDNOVANJA PROVEDBE LRSR

Proces vrednovanja podrazumijeva provjeru zadanih elemenata definiranih s ciljem izrade izvješća o kvaliteti LRSR i njegovoj provedbi ili izradi prijedloga za njezinu reviziju te cjelokupnog utjecaja na razvoj ribarstvene zajednice kroz dodanu vrijednost LEADER/CLLD-a

Vrednovanje LRSR podrazumijeva primjenu mehanizama unutarnje i vanjske kontrole provedbe i upravljanja LRSR, a kako bi se utvrdila razina njezine uspješnosti.

Vrednovanje provedbe LRSR provodi se na dvije razine:

- a) **Interno vrednovanje provodi se na razini svake godine**, ako primjenjivo, i po završetku razdoblja provedbe projekata, pri čemu će rezultati poslužiti kao temelj za izmjenu LRSR. Interno vrednovanje provodi LAGUR te se daje osvrt na sam proces provedbe s aspekta LAGUR-a kao decentraliziranog provedbeno-upravljačkog tijela. Metodologiju i vremenske periode vrednovanja propisati će Skupština internim aktom LAGURa.
- b) **Vanjsko vrednovanje provodi neovisni stručnjak**, koristeći metode:
- Analize LRSR koja se provodi za utvrđivanje usklađenosti s ostvarenjem indikatora na razini PRA. Prilikom analize potrebno je provesti i analizu stanja područja LAGURa kojom se utvrđuju promjene u cjelokupnoj ribarstvenoj zajednici u odnosu na početnu LRSR.
 - Analiza godišnjih izvješća o provedbi LRSR - provodi se za utvrđivanje doprinosa planiranih indikatora na razini ciljeva, mjera i tipova operacija, razmatranje iznesenih stavova i zapažanja o postupcima provedbe te identificiranje izazova u provedbi. U analizi je potrebno provesti konzultaciju i s nadležnim provedbenim tijelima
 - Usmene konzultacije i intervjui - nužno je provesti intervjue sa stručnom službom (ured) LAGURa kao bi se istražili stavovi o uspostavljenim procedurama upravljanja dokumentom te analizirale povratne informacije o provedbi LRSR na razini svake godine. Intervjue je potrebno provesti i s lokalnim dionicima, predstavnicima javne i privatne interesne skupine s naglaskom na gospodarske subjekte u ribarstvu i akvakulturi, za prikupljanje informacija širokog kruga dionika o dojmu koji ostavlja LRSR, aktivnostima LAGUR-a te njihovom mišljenju o mogućim poboljšanjima koji se provode revizijom dokumenta. Svi članovi lokalnog partnerstva također predstavljaju ciljanu skupinu od koje je potrebno prikupiti informacije o njihovom viđenju LRSR i njezine uspješnosti. Dodatnu analitičku metodu vrednovanja predstavlja pisano anketno istraživanje među lokalnim dionicima kako bi se utvrdila potreba za daljnjim financiranjem, područjima financiranja te osjećajem doprinosa kvaliteti života na ribarstvenom području koje obuhvaća LAGUR (ovo istraživanje se može provesti i elektroničkim putem).
 - Izrade preporuka temeljem prikupljenih ulaznih podataka. Vanjski stručnjak mora izraditi izvješće o vrednovanju/evaluaciji.

Dodatna komponenta koju je potrebno vrednovati u provedbi LEADER/CLLD-a je **doprimos dodanoj vrijednosti LEADER-a**. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove LRSR, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima koje je potrebno analizirati i ocijeniti:

- **Socijalni (društveni) kapital** - putem aktivnosti projekata koje se odnose na inkluziju osjetljivih skupina društva u razvoj poduzetništva, jačanja kapaciteta lokalnih razvojnih dionika, očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja, jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja;
- **Lokalno upravljanje** - putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane putem LEADER-a, aktivnostima projekata koje se odnose na inovativne upravljačke prakse te stjecanje znanja i vještina o istim te promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima
- **Rezultati i učinci politike** - putem inovativnih projekata, partnerskih projekata, putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU, potpori izvrsnosti, jačanju razmjene znanja i razvoju pametnih vještina lokalnih razvojnih dionika.

Godišnja izvješća o radu i nalazi vanjskog vrednovanja moraju biti javno dostupni na web stranicama LAGUR-a. Planira se provesti i posebne informativno - animacijske radionice za

dionike LAGUR-a kako bi se prezentirali nalazi provedenog procesa budući je isti u međuovisnosti s njihovim sudjelovanjem u provedbi LRSR.

Za ocjenu stupnja zadovoljavanja potreba, grupiranih i definiranih kroz ciljeve i Mjere, planirana je provedba aktivnosti praćenja i vrednovanja kroz sustav indikatora.

O financijskim i ljudskim kapacitetima za monitoring i evaluaciju detaljnije je opisano u Poglavlju 7. Opis sposobnosti provedbe LRSR.

S obzirom da LAGUR planira nastaviti animacijske aktivnosti na terenu s dionicima svih sektora, dio tih aktivnosti odnosi se i na praćenje i vrednovanje rezultata LRSR, a Indikativni Plan uključenosti lokalnih dionika u buduće aktivnosti dostupan je u [Prilogu 7.](#)

6.3. POKAZATELJI REZULTATA ZA MJERENJE UČINKA PROVEDBE LRSR

Pokazatelji rezultata (indikator) za mjerenje učinka provedbe LRSR-a pokazuju osnovnu referentnu vrijednost koja je označen s 0 i odnosi se na 2023. godinu, a ostvarena vrijednost predstavlja vrijednost koja se planira ostvariti do 2029. godine. U nastavku je prikazan doprinos obveznim pokazateljima rezultata za provedbu LEADER/CLLD-a za Prioritet 3 PRA, dok je Zbirni prikaz svih pokazatelja po mjerama, prioritetima i ciljevima dostupan u [Prilogu 9.](#)

Tablica 9. Doprinos LRSR vrijednostima pokazatelja rezultata u PRA za Prioritet 3

Identifikacijska oznaka i naziv pokazatelja rezultata	Mjerna jedinica	Mjera LRSR	Referentna vrijednost	Ciljana vrijednost
			2023.	2029.
CR07. Očuvana radna mjesta	Broj osoba	sve	0	5
CR13. Aktivnosti suradnje među dionicima	Broj radnji	sve	0	18

7. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRSR

LAGUR raspolaže ljudskim resursima koji su potrebni za uspješnu provedbu ove LRSR, a koji obuhvaća članove LAGUR-a i stručno osoblje. Struktura i broj članova, te opis zaduženja i doprinos sposobnosti provedbe LRSR opisan je u nastavku.

7.1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRSR

LAGUR broji 4 zaposlene osobe zaposlene temeljem Ugovora o radu na puno radno vrijeme. 3 osobe su u radnom osobi na neodređeno i 1 na određeno trajanje ugovora. Planira se zadržavanje ljudskih kapaciteta.

Tablica 10. Popis radnih mjesta i opis zaduženja u LAGURu*

Radno mjesto	Opis zadataka i zaduženja	
Voditelj	Organizacija poslovanja, komunikacija s dionicima i članovima, vođenje financijskog poslovanja, strateško planiranje i priprema natječaja, koordinacija provedbe LRSR, priprema i isporuka dokumentacije za članstvo kao i internih pravilnika, organizacija edukacija i animacijskih aktivnosti za dionike područja, podizanje kompetencija zaposlenika, marketinške aktivnosti, kontinuirano osposobljavanje za pružanje adekvatne podrške dionicima na terenu, sudjelovanje na informativnim sastancima, radionicama i događanjima u lokalnoj zajednici i šire, osiguravanje praćenja implementacije LRSR te priprema narativnih i financijskih izvješća i planova	
Tajnik	Praćenje revizijskog traga kroz poslovanje, izrada dokumentacije za članstvo	Komunikacija s dionicima, sudjelovanje u organizaciji animacijsko-edukativnih aktivnosti, administrativna obrada natječaja, rad na terenu kroz dežurstva u JLS i individualnim konzultacijama te posjetama operacijama na terenu, kontinuirano osposobljavanje za pružanje adekvatne podrške dionicima na terenu, obrada i prikupljanje podataka za provođenje praćenja i vrednovanja LRSR, drugi poslovi po nalogu tijela LAGURa
Stručni suradnik 1	-	
Stručni suradnik 2	-	

*Nazivi imaju rodno neutralno značenje.

Osim stručnog osoblja, provedbi LRSR pružaju podršku i članovi iz različitih sektora. Opis doprinosa i zaduženja opisan je kroz tablični prilaz u nastavku.

Tablica 11. Opis zaduženja u LAGURu*

Javni sektor	Pružanje podrške kroz savjetovanju u pravnim pitanjima, uključivanje organizacije u izradu vlastitih strateških dokumenata, promocija rada organizacije u lokalnim zajednicama
Civilni sektor	Savjetovanje u područjima zaštite okoliša, rodne ravnopravnosti, očuvanja kulturne baštine i animacijskih aktivnosti, širenje baze suradnika-volontera
Gospodarski sektor	Sudjelovanje u animacijskim i edukativnim aktivnostima, savjetovanje o potrebama i promjenama u zajednici koje utječu na razvoj sektora i mogućnost diverzifikacije, pružanje podrške u cjelokupnom radu organizacije kroz širenje informacija

*Nazivi imaju rodno neutralno značenje.

Kroz provedbu LRSR u razdoblju 2014.-2020. LAGUR Vela vrata stekao je brojne vanjske suradnike iz različitih sektora koji doprinose i provedbi ove LRSR, a odnose se na marketinške i edukativne aktivnosti, intelektualne usluge, organizacijske i druge stručne aktivnosti te se može osloniti na njihovo iskustvo i stručnost za zadovoljavanje potreba u provedbi LRSR. Također, u provedbi LRSR za razdoblje 2014.-2020. LAGUR Vela vrata imao je 5 volontera. Planira se dodatni angažman volontera kroz sklapanje Ugovora o volontiranju na cjelokupno području, a s ciljem jačanja zajednice.

7.2. FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRSR

LAGUR Vela vrata je putem mjere III.1 „Pripremna potpora“ iz PRA za razdoblje 2021.-2027. osigurao sredstva za izradu ove LRSR i provedbu pilot projekta u ukupnom iznosu od 90.000,00 Eura. Potpora za provedbu LRSR, koja se očekuje po odobrenju ove LRSR u okviru mjere III.2/III.3 “Provedba lokalnih strategija razvoja u ribarstvu” uključuje i financiranje tekućih troškova rada, te edukativnih i animacijskih aktivnosti i troškova praćenja i vrednovanja provedbe LRSR. Ostali prihodi organizacije temelje se na članarinama jedinica lokalne samouprave, civilnog i gospodarskog sektora, te javnih izvora ostvarenih putem natječaja za potpore LAGURima na razini Primorsko-goranske županije i drugih javnih potpora na državnoj razini. Kako bi osigurao predfinanciranje svojih aktivnosti osiguran je kredit u iznosu od 25.000,00 Eura od strane Erste&Steiermärkische banke.

Financijski plan za provedbu LRSR detaljnije je prikazan u Poglavlju 9. ove LRSR.

Tablica 12. Kapacitet LAGURa za upravljanje organizacijom i provedbu LRSR

Naziv	Plan 2021.	Plan 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Plan 2025.	Plan 2026.	Plan 2027.	Plan 2028.	Plan 2029.
Prihodi po potpori za tekuće troškove i troškove vođenja	0,00 EUR	0,00 EUR	10.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.292,55 EUR	101.000,00 EUR
Npr. prihodi od članarina i članskih doprinosa	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	5.000,00 EUR	5.000,00 EUR	5.000,00 EUR	5.000,00 EUR	5.000,00 EUR	5.000,00 EUR
Npr. prihodi iz drugih izvora (potpora JL(R)S, zaklade...)	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	18.480,00 EUR	18.500,00 EUR	18.500,00 EUR	19.000,00 EUR	19.000,00 EUR	19.000,00 EUR
Prihodi UKUPNO	0,00 EUR	0,00 EUR	10.000,00 EUR	114.480,00 EUR	114.500,00 EUR	114.500,00 EUR	115.000,00 EUR	115.292,55 EUR	125.000,00 EUR
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR-a	0,00 EUR	0,00 EUR	10.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.000,00 EUR	91.292,55 EUR	101.000,00 EUR
Rashodi za provedbu LRSR-a koji nisu obuhvaćeni tekućim troškovima i	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	23.480,00 EUR	23.500,00 EUR	23.500,00 EUR	24.000,00 EUR	24.000,00 EUR	24.000,00 EUR
Rashodi UKUPNO	0,00 EUR	0,00 EUR	10.000,00 EUR	114.480,00 EUR	114.500,00 EUR	114.500,00 EUR	115.000,00 EUR	115.292,55 EUR	125.000,00 EUR
Razilika - višak/ manjak	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR	0,00 EUR

7.3. ISKUSTVO U PROVEDBI CLLD/LEADER PRISTUPA U PROGRAMSKOM RAZDOBLJU 2014.-2020.

LAGUR Vela vrata provodio je LRSR koja je odobrena 30.12.2017. s ukupnom alokacijom od maksimalnih 2.200.000,00 Eura od čega je, sukladno 1.Odluci o odobrenju LRSR 1.650.000,00 Eura bilo osigurano za provedbu Mjera i ostvarenju ciljeva iz LRSR, a 550.000,00 Eura za tekuće troškove i animaciju.

Prvi Natječaj raspisan je 02.09.2019. za Mjeru 2.2. Očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja te je zaprimljeno 8 prijava.

Natječaj za Mjeru 2.1. Očuvanje okoliša i poticanje na održivo upravljanje prirodnih resursa raspisan je 29.06.2020. te je zaprimljeno 7 prijava od kojih je 1 prijava odbijena.

Prvi FLAG natječaj za Mjeru 1.1.C Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren gospodarskom sektoru ribarstva, raspisan je 15.12.2020. Zaprimljeno je 10 prijava.

Prvi FLAG natječaj za Mjeru 1.1.B Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren javnopravnim tijelima. raspisan je 26.02.2021. Zaprimljena je 1 prijava.

Drugi FLAG natječaj za Mjeru 1.1.C Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren gospodarskom sektoru ribarstva, raspisan je 01.09.2021. Zaprimljeno je 6 prijava.

Prvi FLAG natječaj za Mjeru 1.1.A Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren prvim kupcima, raspisan je 01.10.2021. Nije bilo prijava.

Drugi FLAG natječaj za Mjeru 1.1.A Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren prvim kupcima, raspisan je 13.04.2022. Zaprimljene su 3 prijave.

Treći FLAG natječaj za Mjeru 1.1.A Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren prvim kupcima, raspisan je 29.12.2022. Nije bilo prijava.

Treći FLAG natječaj za Mjeru 1.1.C Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja, usmjeren gospodarskom sektoru ribarstva, raspisan je 29.12.2022. Zaprimljeno je 5 prijava.

Drugi FLAG natječaj za Mjeru 2.2. Očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja raspisan je 29.12.2022. Zaprimljene su 4 prijave.

U okviru Mjere 3.3. Provedba i praćenje provedbe LRSR, rad i jačanje kapaciteta LAGUR-a, kroz kontinuirano provođenje, tekuće troškove i animaciju realizirano je 20 aktivnosti u 2018. godini, 26 aktivnosti u 2019. godini, 40 aktivnosti u 2020. godini, 75 aktivnosti u 2021. godini, 55 aktivnosti u 2022. godini te 69 aktivnosti u 2023. godini zaključno s 15.10.2023.

Tablica 13. Tablični prikaz Rezultata provedbe LRSR za razdoblje 2014.-2020.

CILJ	Mjera	Odabrano/dodijeljeno na razini LAGURa	BROJ PROJEKATA	BROJ PARTNERSKIH PROJEKATA
CILJ 1 Povećanje konkurentnosti ribarstvenog područja i unapređenje lanca vrijednosti kroz preradu, razvoj tržišta i diverzifikaciju djelatnosti	1.1. Podrška razvoju i osuvremenjivanju male ribarske infrastrukture i unapređenje uvjeta poslovanja	377.777,99 EUR	25	0
CILJ 2 Promicanje zaštite i održivog upravljanja prirodnim resursnom osnovnom i valorizacija kulturne, pomorske i ribarske baštine i povezanih tradicijskih znanja	2.1. Očuvanje okoliša i poticanje na održivo upravljanje prirodnih resursa	165.177,60 EUR	6	6
	2.2. Očuvanje i valorizacija pomorske i ribarske baštine i očuvanje identiteta područja	1.152.149,60 EUR	12	6
UKUPNO		1.695.105,19 EUR	43	12

8. AKCIJSKI PLAN PROVEBE LRSR

LAGUR Vela vrata, sukladno Statutu, obavezan je donositi Akcijski plan za provedbu aktivnosti, koji odobrava Skupština na godišnjoj razini uz mogućnosti izmjene.

Za potrebe provedbe ove LRSR, planira se raspisivanje 18 natječaja u razdoblju od 2024. do 2029. kako indikativno prikazano u nastavku.

Realizacija Akcijskih planova na Godišnjoj razini ovisiti će o financijskoj alokaciji i spremnosti korisnika za povlačenje sredstava.

Tablica 14. Indikativni Akcijski plan provedbe LRSR putem FLAG-natječaja

Mjere LRSR	Broj FLAG natječaja							
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno
M 1.1.	n/a	1	1	1	1	1	0	5
M 1.2.	n/a	0	1	0	1	1	0	3
M 1.3.	n/a	0	1	1	0	1	0	3
M 2.1.	n/a	1	1	0	1	0	0	3
M 2.2.	n/a	1	0	0	0	1	0	2
M 2.3.	n/a	0	0	1	0	0	1	2
UKUPNO	n/a	3	4	3	3	4	1	18

Planirani broj projekata iskazan je za svaku pojedinačnu mjeru iz Poglavlja 5.5.

9. FINANCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR

Financijski plan sastoji se od dvije tablice. U prvoj tablici prikazana je ukupna financijska alokacija predviđena po ciljevima i mjerama te tekućim troškovima i troškovima vođenja ali i njihov udio u cjelokupnoj financijskoj alokaciji za LRSR.

Proračun troškova napravljen je primjenom *bottom-up* metodologije, odnosno na temelju razvojnih potreba te iskazanih potreba korisnika tijekom izrade LRSR.

Tablica 15. Financijski plan provedbe LRSR

Financijska alokacija (EUR)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	UKUPNO
PROVEDBA PROJEKATA (OPERACIJA)	0	874000	257.000	225.000	187.000	128.000	27.878	1.698.878
TEKUĆI TROŠKOVI I TROŠKOVI VODENJA	10000	91000	91.000	91.000	91.000	91.293	101.000	566.293
UKUPNO	10.000	965.000	348.000	316.000	278.000	219.293	128.878	2.265.170

Tablica 16. Raspodjela financijskih sredstava

Cilj/mjera	Fin. alokacija (EUR)	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)
CILJ 1.	595.000,00 €	26%
MJERA 1.1.	226.000,00 €	10%
MJERA 1.2.	184.000,00 €	8%
MJERA 1.3.	185.000,00 €	8%
CILJ 2.	1.103.877,66 €	49%
MJERA 2.1.	182.000,00 €	8%
MJERA 2.2.	854.000,00 €	38%
MJERA 2.3.	67.877,66 €	3%
TEKUĆI TROŠKOVI I TROŠKOVI VOĐENJA	566.292,55 €	25%
UKUPNO LRSR	2.265.170,21 EUR	100%

CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DUZR	Državni ured za reviziju
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Energetska učinkovitost (eng. <i>Energy Efficiency</i>)
EU	Europska unija
EFPRA	Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu
ENRD	eng. <i>European Network for Rural Development</i> ; hrv. Europska mreža za ruralni razvoj
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESF	Europski socijalni fond
ESI	Europski strukturni i investicijski fondovi
FAMENET	eng. <i>Fisheries and Aquaculture Monitoring, Evaluation and Local Support Network</i> , hrv. Europska mreža ribarskih područja
FLAG	Fishery Local Action Group
HGK-ŽK	Hrvatska gospodarska komora-Županijska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IBAN	(eng. <i>International Bank Account Number</i>) međunarodni broj bankovnog računa
IKT	Informacijsko-komunikacijska tehnologija
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JL(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
FLAG	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu prema definiciji Upravljačkog tijela; engleska kratica za Lokalne akcijske grupe; sukladno Registru Udruga, jedna od skraćenica za Lokalnu akcijsku grupu u ribarstvu
LAG	Lokalna akcijska grupa
LAGUR	Za potrebe ovog dokumenta predstavlja Lokalnu akcijsku grupu u ribarstvu Vela vrata
LEADER	fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i> - Program Europske unije za razvoj ruralnih područja
LRS	Za potrebe ovog dokumenta predstavlja Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a
LRSR	Za potrebe ovog dokumenta predstavlja Lokalnu razvojnu strategiju u ribarstvu LAGURa Vela vrata
MB	Matični broj
MK	Ministarstvo kulture i medija
MT	Ministarstvo turizma i sporta
MW	Megawatt
NN	Narodne novine
NKPJS	Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku
NUTS	Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku (fran. <i>Nomenclature des unités territoriales statistiques</i>); Hijerarhijski sustav za identifikaciju

	i klasifikaciju prostornih jedinica za potrebe službene statistike u zemljama članicama Europske unije.
OIB	Osobni identifikacijski broj
OIE	Obnovljivi izvori energije
OO	Ocjenjivački odbor
OPPR	Operativni program za pomorstvo i ribarstvo za programsko razdoblje 2014.-2020.
PRA	Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021. – 2027.
OPRR	Operativni program za ruralni razvoj (Program ruralnog razvoja)
RH	Republika Hrvatska
PGŽ	Primorsko-goranska županija
RNO	Registar neprofitnih organizacije
SSI-JJZ	Smjer Sjever-Istok- Jug-Jugo-Zapad
S3	Strategija pametne specijalizacije RH do 2029. godine/nacrt
TD	Trgovačko društvo
TIC	Turističko-informativni centar
TZ	Turistička zajednica
UO	Upravni odbor (tijelo LAGUR-a)
UT	Upravljačko tijelo Ministarstva poljoprivrede za upravljanje PRA (Uprava ribarstva)
ZRP	Zajednička ribarstvena politika EU
ŽCGO	Županijski centar za gospodarenje otpadom
ŽRS	Županijska razvojna strategija

LITERATURA

- Uredba (EU) br. 1380/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o zajedničkoj ribarstvenoj politici, izmjeni uredaba Vijeća (EZ) br. 1954/2003 i (EZ) br. 1224/2009 i stavljanju izvan snage uredaba (EZ) br. 2371/2002 i (EZ) br. 639/2004 i Odluke Vijeća 2004/585/EZ (SL L 354, 28.12.2013.)
- Uredba (EU) br. 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (SL L 231, 30.6.2021.)
- Uredba (EU) br. 2021/1139 Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2021. o uspostavi Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu i izmjeni Uredbe (EU) 2017/1004 (SL L 247, 13.7.2021.)
- Program za ribarstvo i akvakulturu za programsko razdoblje 2021.-2027.
- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.
- Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine
- Nacionalni plan razvoja akvakulture za razdoblje do 2027.
- Tematsko izvješće: LEADER, 10 2022, Europski revizorski sud

- Forward-looking strategies for fisheries areas, European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries
- Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Dostupnost i vidljiva potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture u Republici Hrvatskoj u 2020. i 2021. godini
- Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022. - 2027. godina
- Plan razvoja cresko lošinjskog otočja do 2027. godine
- Preporuke i smjernice za izradu lokalne razvojne strategije u ribarstvu (LRSR), Ministarstvo poljoprivrede
- Izvor: <https://temperatura-mora.hr/>

POPIS TABLICA

Tablica 1.	Osobna iskaznica LAGURa
Tablica 2.	Površina, gustoća naseljenosti i broj naselja JLS na području LAGURa Vela vrata
Tablica 3.	Udio trgovačkih društva i broja zaposlenih u djelatnosti ribarstva na području LAGUR-a Vela vrata
Tablica 4.	Broj obrta na području LAGUR-a Vela vrata na dan 31.8.2023. godine
Tablica 5.	Struktura tijela LAGUR-a Vela vrata
Tablica 6.	Prikaz razvojnih potreba u korelaciji s razvojnim problemima
Tablica 7.	Pregled usklađenosti LRSR s relevantnim nadređenim dokumentima RH i EU
Tablica 8.	Intervencijska logika LRSR
Tablica 9.	Doprinos LRSR vrijednostima pokazatelja rezultata u PRA za Prioritet 3
Tablica 10.	Popis radnih mjesta i opis zaduženja u LAGURu
Tablica 11.	Opis zaduženja u LAGURu
Tablica 12.	Kapacitet LAGURa za upravljanje organizacijom i provedbu LRSR
Tablica 13.	Tablični prikaz Rezultata provedbe LRSR za razdoblje 2014.-2020
Tablica 14.	Akcijski plan provedbe LRSR putem FLAG-natječaja
Tablica 15.	Financijski plan provedbe LRSR
Tablica 16.	Raspodjela financijskih sredstava

POPIS PRILOGA

Prilog 1.	Statistički podaci svih JLS
Prilog 2.	Gospodarski pokazatelji
Prilog 3.	Podaci vezani isključivo uz sektor ribarstva
Prilog 4.	Udruge na području LAGUR-a.
Prilog 5.	Popis članstva po sektorima
Prilog 6.	Popis uključenih dionika
Prilog 7.	Indikativni Plan uključenosti lokalnih dionika u buduće aktivnosti
Prilog 8.	Opis postupaka odabira projekata
Prilog 9.	Zbirni prikaz svih pokazatelja po mjerama, prioritetima i ciljevima

POPIS SLIKA

Slika 1.	Područje LAGURa Vela vrata
Slika 2.	NATURA 2000 na području LAGURa Vela vrata